

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Geographica 11(2017)

ISSN 2084-5456

DOI 10.24917/20845456.11.8

Franciszek Mróz

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Waloryzacja i ocena potencjału turystyczno-kulturowego Małopolskiej Drogi św. Jakuba

Streszczenie

Przedmiotem badań jest odcinek Drogi św. Jakuba o nazwie Małopolska Droga św. Jakuba, która prowadzi z Sandomierza przez Kraków do Szczyrku – w sumie 317 km szlaku. Autor prezentowanego opracowania brał udział w pracach nad znakowaniem tego odcinka *Camino de Santiago*, a w latach 2013–2016 dwukrotnie także przeszedł cały odcinek drogi, dokonując szczegółowej waloryzacji szlaku.

Analiza potencjału turystyczno-kulturowego Małopolskiej Drogi św. Jakuba została wykonana z zastosowaniem metody bonitacji punktowej, którą zaadoptował w odniesieniu do tematycznych szlaków turystyczno-kulturowych jako produktów turystycznych Armin Mikos von Rohrscheidt. Ocenie poddano kluczowe obiekty dla funkcjonowania szlaku (związane przede wszystkim z kultem św. Jakuba), zagospodarowanie turystyczne, dostępność komunikacyjną oraz wydarzenia tematyczne. Dokonano także ogólnej oceny funkcjonowania szlaku oraz wskazano rozwiązania, które mogą wpłynąć na dalszy rozwój tego odcinka Drogi św. Jakuba. W opracowaniu zebranych wyników badań posłużono się metodami kartograficzną i opisowo-analityczną.

Przeprowadzona waloryzacja Małopolskiej Drogi św. Jakuba metodą opracowaną przez A. Mikosa von Rohrscheidta wykazała, że badany odcinek *Camino de Santiago* należy zakwalifikować jako szlak o dużym potencjale turystycznym. Liczba punktów jaką przypisano Małopolskiej Drodze św. Jakuba (704 pkt) wyróżnia ten szlak spośród waloryzowanych już odcinków Drogi św. Jakuba. Małopolski Szlak Jakubowy należy także do najbardziej uczęszczanych przez turystów i pielgrzymów odcinków *Camino de Santiago* w Polsce. Przeprowadzone badania pozwoliły wykazać mocne i słabe strony całego szlaku, jego dużą atrakcyjność turystyczną, koordynację, a także braki. Mankamenty wynikają w dużej mierze z krótkiego okresu funkcjonowania szlaku, a także z faktu, że działania podejmowane przez koordynatora szlaku – tj. członków Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych są wykonywane na zasadach wolontariatu. Konieczna jest dalsza praca nad poprawą infrastruktury turystycznej, a także ponownie działań informacyjnych o Drodze św. Jakuba wśród mieszkańców gmin, przez które przebiega szlak.

The valorisation and evaluation of the tourism and cultural potential of the Małopolska Way of St. James

Abstract

Research concerned a section of the Way of St. James, known as the Małopolska Way of St. James, leading from Sandomierz, through Krakow, to Szczyrk, and covering a total length of 317 kilometres. The author of this study participated in the marking of the section of *Camino de Santiago*. During the years 2013–2016, he walked along the entire section of the Way twice, in the meantime performing a detailed valorisation of the route.

The analysis of the tourism and cultural potential of the Małopolska Way of St. James has been conducted with the use of the point bonitation method developed by Armin Mikos von Rohrscheidt (2010). Facilities of key importance to the route (mainly those related to the cult of St. James), tourism management, transportation accessibility and theme events have been evaluated. The general assessment of the functioning of the route has been performed and solutions which may have an influence on the further development of the section of the Way of St. James have been indicated. Cartographic method and descriptive-analytical method have been applied to process the collected results.

The valorisation of the Małopolska Way of St. James performed with the use of the method developed by Mikos von Rohrscheidt indicates that the analysed section of *Camino de Santiago* should be classified as a route of considerable tourism potential. The score allocated to the Małopolska Way of St. James (704 points) makes the route stand out from among the valorised sections of the Way of St. James. The conducted examination revealed strengths and weaknesses of the entire route, its attractiveness to tourists, coordination, and deficits. Drawbacks mainly result from a short period of the functioning of the route and from the fact that the route coordinator acts as a volunteer. Further improvements of tourism infrastructure and renewed information campaign concerning the Way of St. James among residents of communes lying along the route are necessary.

Słowa kluczowe: *Camino de Santiago*; Droga św. Jakuba; Małopolska Droga św. Jakuba; pielgrzymowanie; potencjał turystyczno-kulturowy; waloryzacja; turystyka religijna

Keywords: *Camino de Santiago*; Way of St. James; Małopolska Way of St. James; pilgrimages; tourism and cultural potential; valorisation; religious tourism

Sugerowana cytacja / Suggested citation:

Mróz, F. (2017). Waloryzacja i ocena potencjału turystyczno-kulturowego Małopolskiej Drogi św. Jakuba. *Studia Geographica*, 11, 94–130.

Wprowadzenie

W ostatnim dziesięcioleciu obserwuje się bardzo dynamiczny rozwój pielgrzymowania, turystyki religijnej i turystyki kulturowej na *Camino de Santiago* – Drodze św. Jakuba. Renesans wędrówek tą „najpiękniejszą drogą świata” i „główną ulicą Europy” – jak bardzo często nazywany jest szlak pielgrzymkowy do Santiago de Compostela – rozpoczął się już w latach 80. XX wieku. Rozwój *Camino de Santiago* w Europie nastąpił dzięki inicjatywom podejmowanym przez szereg instytucji na szczeblu międzynarodowym, krajowym i regionalnym, jak również działaniom podejmowanym przez bractwa św. Jakuba i grupy miłośników Drogi św. Jakuba. W 2005 roku otwarto pierwszy odcinek *Camino de Santiago* w Polsce – tzw. Dolnośląską Drogę

św. Jakuba. W ciągu kolejnych 12 lat wytyczono i oznakowano 36 polskich odcinków Szlaku Jakubowego, które w sumie tworzą sieć szlaku o długości 6600 km (Mróz, 2017).

Małopolska Droga św. Jakuba jest ważnym odcinkiem europejskiej i polskiej sieci szlaków pielgrzymkowych prowadzących do grobu św. Jakuba Starszego Apostoła w Santiago de Compostela. Prace nad „odtworzeniem” tego dawnego traktu pielgrzymkowego i handlowego, którym wędrowali pątnicy do Rzymu, Ziemi Świętej i Composteli, rozpoczęto w Małopolsce w 2007 roku. Pierwszy odcinek Małopolskiej Drogi św. Jakuba na terenie województwa małopolskiego (Pałacznica – Więclawice Stare – Kraków) otwarto w 2008 roku. W kolejnych latach oznakowano odcinki szlaku na terenie województwa świętokrzyskiego i województwa śląskiego.

Przedmiot i metodyka badań

Przedmiotem badań jest odcinek Drogi św. Jakuba o nazwie Małopolska Droga św. Jakuba. Autor prezentowanego opracowania od lipca 2007 roku jest zaangażowany w prace nad wytyczeniem, oznakowaniem i poprawą oznakowania oraz projekty związane z rozwojem tego odcinka *Camino de Santiago*, a w latach 2013–2016 dwukrotnie przeszedł cały odcinek szlaku, dokonując szczegółowej waloryzacji drogi i zapisu trasy w aplikacji GPS.

Analiza potencjału turystyczno-kulturowego Małopolskiej Drogi św. Jakuba została wykonana z zastosowaniem metody bonitacji punktowej, którą zaadoptował w odniesieniu do tematycznych szlaków turystyczno-kulturowych, jako produktów turystycznych, Armin Mikos von Rohrscheidt. Metoda zaproponowana przez niego umożliwia wykonanie oceny potencjału turystyczno-kulturowego całej grupy szlaków kulturowych o podobnym zasięgu przestrzennym, na obszarze całego kraju według jednolitych, porównywalnych kryteriów (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 106–173).

Procedura badawcza oceny potencjału turystyczno-kulturowego Małopolskiej Drogi św. Jakuba zaproponowana przez Mikosa von Rohrscheidta, składała się z trzech części. W pierwszym – wstępnym etapie – zebrano podstawowe informacje na temat szlaku, określono jego przebieg, zasięg, ustalono obiekty kluczowe i formalnie zaliczone do szlaku (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 92). Materiały źródłowe, prace naukowe i popularne, mapy, przewodniki związane ze szlakami pielgrzymkowymi do Santiago de Compostela i śladami kultu św. Jakuba Starszego Apostoła w Małopolsce zbierano od lipca 2007 roku do września 2008 roku. Kwerendę przeprowadzono w krakowskich bibliotekach (m.in. Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Książąt Czartoryskich oraz biblioteka Zakładu Geografii Religii Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ). W ramach prac kameralnych przygotowano również własny arkusz bonitacji punktowej oraz zebrano informacje o walorach turystycznych i zagospodarowaniu turystycznym. Ocenie poddano obiekty leżące przy szlaku (związane przede wszystkim z kultem św. Jakuba), zagospodarowanie turystyczne, dostępność komunikacyjną oraz wydarzenia tematyczne. Badania terenowe na poszczególnych odcinkach Małopolskiej Drogi św. Jakuba były prowadzone w terminach: kwiecień – październik 2013 roku; marzec – wrzesień 2014 roku; luty – czerwiec 2015 roku oraz marzec – październik 2016 roku. W trakcie tychże badań

przeprowadzono wywiady eksperckie z koordynatorami szlaku (członkami Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych), a także z duszpasterzami parafii, przez które przebiega szlak. Na podstawie wywiadów eksperckich wypełniono kwestionariusz ankiety. Dodatkowo od maja do października 2017 roku przeprowadzono wizje lokalne w obiektach kluczowych szlaku i w większości obiektów zaliczonych formalnie do szlaku.

Drugi etap procedury badawczej to etap porządkowania danych i ustalenia wartości zmiennych, w odniesieniu do szlaku, na podstawie zestawionych kryteriów i z użyciem sporządzonego na ich podstawie formularza waloryzacyjnego (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 92–93). W etapie tym zestawiono dane w ramach poszczególnych zakresów i nadano punktacje, a następnie zsumowano punkty dla całego szlaku.

W etapie trzecim – analizy i wniosków – dokonano ogólnej oceny funkcjonowania szlaku oraz określono mocne i słabe strony tego odcinka Drogi św. Jakuba. W opracowaniu zebranych wyników badań posłużono się także metodą kartograficzną i metodą opisowo-analityczną.

Potencjał turystyczny w ujęciu geograficznym utożsamiany jest za Jerzym Wyrzykowskim z „atrakcyjnością turystyczną środowiska geograficznego, poszerzoną o pojemność turystyczną i optymalne okresy korzystania z walorów turystycznych” (Wyrzykowski, 2010, s. 33). O atrakcyjności turystycznej regionu, miejscowości, ośrodka, obiektu czy też szlaku decydują trzy czynniki – ranga walorów turystycznych, stan zagospodarowania turystycznego oraz dostępność komunikacyjna (Wyrzykowski, 2010, s. 33). Prace badawcze nad oceną potencjału turystycznego szlaków turystycznych, kulturowych i religijnych na szerszą skalę są prowadzone dopiero od kilkunastu lat, głównie przez geografów i naukowców zajmujących się turystyką (Duda, 2014; Mróz Ł., 2016; Mikos von Rohrscheidt, 2010). W badaniach tych autorzy nawiązują do pierwszych prac związanych z oceną atrakcyjności turystycznej obszarów turystycznych i zastosowania w tym celu metody bonitacji punktowej, których autorem w okresie międzywojennym był Stanisław Leszczycki. Tenże autor, tworząc naukowe podstawy metodologii badań nad turystyką, przedstawił metody oceny walorów krajobrazowych dla rozwoju turystyki, oceniając m.in. atrakcyjność turystyczną i zagospodarowanie turystyczne Podhala (Leszczycki, 1937a, 1937b). Opracowania Leszczyckiego stały się podstawą do podjęcia badań nad oceną środowiska przyrodniczego wybranych obszarów metodą bonitacji punktowej m.in. przez Tadeusza Bartkowskiego, Jadwigę Warszzyńską, Andrzeja Tuckiego oraz Jerzego Wyrzykowskiego. Pierwszym odcinkiem Drogi św. Jakuba w Polsce, który został oceniony pod względem potencjału turystyczno-kulturowego, była Wielkopolska Droga św. Jakuba. W 2012 roku waloryzację tego odcinka *Camino de Santiago* przeprowadził Tomasz Cerkaski na podstawie metody bonitacji punktowej (Cerkaski, 2012). Tomasz Duda, opierając się również na tej metodzie, zwaloryzował z kolei zachodniopomorski odcinek Pomorskiej Drogi św. Jakuba (Duda, 2014). Łukasz Mróz w pracy doktorskiej, zatytułowanej *Geneza, funkcjonowanie i perspektywy rozwoju Drogi św. Jakuba w Polsce*, przeprowadził ocenę potencjału turystycznego i pielgrzymkowego dwóch odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce: Drogi św. Jakuba *Via Regia* oraz odcinka Beskidzkiej Drogi św. Jakuba (Wadowice – Szczyrk – Cieszyn; 112 km), stosując tę samą metodę. Opracował również szablon bonitacji punktowej *Camino de Santiago* (Mróz Ł., 2016). Dokonana przez autora prezentowanego

opracowania waloryzacja i ocena potencjału turystyczno-kulturowego Małopolskiej Drogi św. Jakuba jest przyczynkiem do dalszych badań nad atrakcyjnością turystyczną rozwiniętej sieci szlaków kulturowych (w tym pielgrzymkowych) w Polsce.

Dane podstawowe szlaku

Nazwa szlaku: Małopolska Droga św. Jakuba

Ocenie potencjału turystyczno-kulturowego poddano cały odcinek Małopolskiej Drogi św. Jakuba z Sandomierza do Szczyrku – w sumie 317 km.

Rodzaj szlaku: szlak pielgrzymkowy; szlak kulturowy; szlak pieszy, rowerowy i na wybranych odcinkach również konny.

Data utworzenia szlaku: 25 października 2008 roku – oficjalne otwarcie odcinka Małopolskiej Drogi św. Jakuba na terenie województwa małopolskiego; 23–25 lipca 2009 roku – otwarcie odcinka szlaku w województwie świętokrzyskim.

Lokalizacja: Szlak prowadzi doliną Wisły z Sandomierza do Krakowa, a następnie do Szczyrku, gdzie łączy się z Beskidzką Drogą św. Jakuba. Szlak przebiega przez teren trzech województw: świętokrzyskiego, małopolskiego i śląskiego (ryc. 1).

Zasięg: międzynarodowy.

Deklarowana tematyka szlaku: szlak pielgrzymkowy.

Oznakowanie szlaku: Małopolska Droga św. Jakuba została oznakowana za pomocą charakterystycznej żółtej muszli na niebieskim tle oraz żółtymi strzałkami.

Opis szlaku

Małopolska Droga św. Jakuba nawiązuje do średniowiecznego traktu handlowego prowadzącego z Lublina do Sandomierza, a następnie doliną Wisły do Krakowa. Szlak ten stanowił jedną z odnóg tzw. ruskiego traktu handlowego, który prowadził z Rusi i Polesia do Krakowa oraz na Śląsk. Trakt ten nazywano także Szlakiem Jagiellońskim (*Via Jagiellonica*). W 1386 roku to właśnie tą drogę jechał wielki książę litewski Władysław Jagiełło, podążając z Wilna do stołecznego Krakowa, aby w stolicy otrzymać chrzest, poślubić Jadwigę i uzyskać koronę polską. W kolejnych latach szlakiem łączącym stolice Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego podążały orszaki królewskie, urzędnicy, rycerze, artyści, duchowni, kupcy i pielgrzymi.

Kluczowymi elementami w wytyczeniu i oznakowaniu Małopolskiej Drogi św. Jakuba były: przebieg średniowiecznego szlaku handlowego w dolinie Wisły oraz rozmieszczenie kościołów pod wezwaniem św. Jakuba Starszego Apostoła. Aleksandra Witkowska wykazała, że w XVI wieku na terenie ówczesnej diecezji krakowskiej znajdowało się 28 świątyń pod wezwaniem tego świętego, w tym 18 na lewym brzegu Wisły. W szerokim pasie między Krakowem a Sandomierzem jest usytuowanych obecnie 12 tych świątyń (Witkowska, 2002, s. 115). Niewielkie odległości pomiędzy miejscowościami z kościołami parafialnymi pod wezwaniem św. Jakuba Starszego Apostoła, położonymi w linii od Sandomierza przez Kotuszów, Szczaworyż, Probołowice, Pałecznicę, Niegardów, Więclawice Stare, Kraków-Kazimierz, Sankę do Palczowic, według historyków przemawiają za istnieniem w średniowiecznej

Ryc. 1. Przebieg szlaku Małopolskiej Drogi św. Jakuba i innych odcinków *Camino de Santiago* w południowo-wschodniej Polsce

Opracowanie: F. Mróz i Ł. Mróz (2017)

Małopolsce szlaku pątniczego do Santiago de Compostela. Mediewiści podkreślają również, że świątynie św. Jakuba, położone przy tym szlaku, mogły mieć rangę kościołów stacyjnych. Ich usytuowanie w bliskiej odległości od siebie (nieprzekraczającej 20–30 km na odcinku Katuszów – Kraków – Palczowice) umożliwiło przejście poszczególnych odcinków drogi w ciągu jednego dnia (Witkowska, 2002, s. 118; Mróz, 2017, s. 72).

Małopolska Droga św. Jakuba została wytyczona i oznakowana w znacznej części wzdłuż dróg gruntowych (drogi o nawierzchni gruntowej) (Ustawa z dnia

20 czerwca 1997 roku Prawo o ruchu drogowym), a także ścieżek leśnych. Szlak został oznakowany tradycyjnym symbolem, muszlą św. Jakuba, stosowanym na *Camino de Santiago* m.in. w Hiszpanii, Francji, Niemczech, Szwajcarii i Austrii, oraz złotymi strzałkami.

Na szlaku znajduje się Kraków, którego Stare Miasto zostało wpisane w 1978 roku na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, z sanktuarium św. Stanisława Biskupa Męczennika na Wawelu, a także bezcenne obiekty historyczne, głównie w Sandomierzu, Szydłowie i Wiślicy. Bezpośrednio przy szlaku jest kilkanaście ośrodków pielgrzymkowych – sanktuaria maryjne w Sandomierzu, Szczaworyżu, Wiślicy, Krakowie, Zielenicach, Hałcnowie, Szczyrku. Ponadto sanktuaria św. Jakuba w Więclawicach Starych i Szczyrku, sanktuarium Pana Jezusa Cierpiącego w Bielanych koło Kęt oraz sanktuarium św. abp. Józefa Bilczewskiego w Wilamowicach.

Podstawa do ustalenia przebiegu szlaku i autentyczności oraz zgodności tematycznej obiektów

Podstawą do ustalenia przebiegu szlaku były m.in. prace naukowe Aleksandry Witkowskiej dotyczące kultu św. Jakuba w archidiecezji krakowskiej (Witkowska, 2002), a także Andrzeja Wyrwy na temat historycznych śladów pielgrzymek z ziem polskich do Santiago de Compostela (Wyrwa, 2009). Istotne były również konsultacje z geografami i historykami Uniwersytetu Jagiellońskiego, które rozpoczęto w listopadzie 2007 roku (Hodorowicz, Mróz, 2008).

Przebieg szlaku i obiekty kluczowe szlaku

Szlak rozpoczyna się przy kościele św. Jakuba w Sandomierzu, a następnie prowadzi przez Klimontów, Rybnicę, Wiśniową, Kotuszów, Szydłów, Szczaworyż, Wiślicę, Probołowice, Pałecznicę, Zielenice, Niegardów, Więclawice Stare, Kraków, Tynec, Liszki, Mników, Sankę, Spytkowice, Palczowice, Zator, Osiek, Bielany koło Kęt, Wilamowice, Bielsko-Białą, Pisarzowice do sanktuarium św. Jakuba w Szczyrku. Małopolska Droga św. Jakuba łączy się z Miechowską Drogą św. Jakuba w lesie goszczańskim, zaś w Krakowie z Drogą św. Jakuba *Via Regia* (Medyka – Przemyśl – Tarnów – Kraków – Opole – Wrocław – Zgorzelec). W Szczyrku szlak łączy się z Beskidzką Drogą św. Jakuba, która z kolei prowadzi do granicy polsko-czeskiej w Cieszynie, a następnie przez Frydek-Mistek do Ołomuńca. Przedłużeniem Małopolskiej Drogi św. Jakuba od Sandomierza w kierunku wschodnim jest Lubelska Droga św. Jakuba – szlak prowadzący z Lublina do Sandomierza (136 km). Należy także podkreślić, że w 2013 roku otwarto szlak dojściowy do Małopolskiej Drogi św. Jakuba – tzw. Tarnobrzeską Drogę św. Jakuba, prowadzącą z Tarnobrzegu do Rybnicy (Mróz, 2014, s. 424) (ryc. 1).

Na trasie Małopolskiej Drogi św. Jakuba znajduje się szereg obiektów, z których 3 zakwalifikowano jako kluczowe dla szlaku, a 36 formalnie zaliczono do szlaku (tab. 1).

Tab. 1. Obiekty kluczowe i pozostałe obiekty formalnie zaliczone do Małopolskiej Drogi św. Jakuba

Lp.	Obiekty kluczowe szlaku	Pozostałe obiekty formalnie zaliczane do szlaku
1.	Sandomierz – kościół św. Jakuba	Sandomierz – bazylika katedralna Narodzenia Najświętszej Maryi Panny
2.	Więclawice Stare – sanktuarium diecezjalne św. Jakuba Apostoła	Świątyni – kościół św. Jadwigi Śląskiej
3.	Szczyrk – sanktuarium św. Jakuba	Klimontów – pokolegiacki kościół parafialny św. Józefa
4.		Ossolin – kaplica Betlejemską
5.		Wiśniowa – kościół Przemienienia Pańskiego
6.		Kotuszów – kościół św. Jakuba
7.		Szydłów – kościół farny św. Władysława króla Węgier oraz mury miejskie z Bramą Krakowską
8.		Kargów – kościół Matki Bożej Częstochowskiej i św. Józefa
9.		Szczaworyż – kościół św. Jakuba
10.		Chotel Czerwony – kościół św. Bartłomieja i św. Stefana Króla
11.		Goryslawice – kościół św. Wawrzyńca
12.		Wiślica – bazylika Narodzenia Najświętszej Maryi Panny
13.		Pęczyska – kościół św. Wojciecha
14.		Probołowice – kościół św. Jakuba
15.		Czarnocin – kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
16.		Skalbmierz – kościół parafialny św. Jana Chrzciciela
17.		Pałecznicza – kościół św. Jakuba
18.		Wrocimowice – kościół św. Andrzeja
19.		Zielonice – kościół Niepokalanego Poczęcia Maryi
20.		Niegardów – kościół św. Jakuba
21.		Kraków – Pałac Arcybiskupów Krakowskich z „Oknem papieskim”
22.		Kraków – bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Waława Męczennika na Wawelu
23.		Tyniec – Opactwo Benedyktynów z kościołem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie
24.		Liszki – kościół św. Mikołaja
25.		Sanka – kościół św. Jakuba
26.		Spytkowice – kościół św. Katarzyny
27.		Palczowice – kościół św. Jakuba
28.		Zator – kościół św. Wojciecha i Jerzego
29.		Osiek – kościół św. Andrzeja
30.		Bielany koło Kęt – sanktuarium Pana Jezusa Cierpiącego
31.		Wilamowice – sanktuarium św. Józefa Bilczewskiego
32.		Pisarzowice – kościół św. Marcina
33.		Bielsko-Biała Hałcnów – sanktuarium Matki Bożej Bolesnej
34.		Bielsko-Biała – kościół Opatrzności Bożej
35.		Mikuszowice – kościół św. Barbary
36.		Bystra – kościół Najdroższej Krwi Pana Jezusa Chrystusa

Formularz waloryzacyjny Małopolskiej Drogi św. Jakuba

KATEGORIA I: Organizacja szlaku

Dane do oceny w ramach tej kategorii pochodzą z dokumentacji szlaku, kwerendy naukowej przeprowadzonej podczas prac związanych z wytyczeniem i oznakowaniem szlaku, ankiety skierowanej do koordynatora szlaku oraz do administratorów obiektów kluczowych na szlaku. Weryfikacja uzyskanych danych została przeprowadzona podczas wizji lokalnej (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 135).

I.A. Uzasadniona tematyżacja szlaku

I.A.a. Literatura naukowa tematyżująca szlak

Monografia naukowa na temat szlaku (za pierwszą – 20 pkt): brak **[0 pkt]**

Monografia naukowa poświęcona tematyce zgodnej z tematem szlaku zawierająca opracowanie znacznej części jego obiektów, w tym wszystkich obiektów kluczowych*¹ (do dwóch pozycji, po 10 pkt za każdą): brak **[0 pkt]**

Artykuły lub samodzielne rozdziały w opracowaniach naukowych poświęcone szlakowi** (do 3 pozycji, po 5 punktów każdy):

1. Witkowska, A. (2002). Wezwania św. Jakuba Większego Apostoła w diecezji krakowskiej w średniowieczu. W: R. Knapieński (red.), *Kult św. Jakuba Większego Apostoła w Europie Środkowo-Wschodniej*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 107–123 **[5 pkt]**
2. Hodorowicz, I., Mróz, F. (2008). Małopolska Droga św. Jakuba (odcinek Sandomierz – Paęcznica – Więclawice Stare – Kraków). W: A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Drogi św. Jakuba w Polsce – stan badań i organizacja*. Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy”, 79–93 **[5 pkt]**
3. Mróz, F. (2014). Małopolska Droga św. Jakuba – geneza, rozwój, nowe wyzwania i perspektywy rozwoju. *Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*, 47 (2014), 22–31 **[0 pkt]**

I.A.b. Literatura popularna tematyżująca szlak

Aktualna literatura popularna na temat szlaku w formie osobnych opracowań (do 3 pozycji, po 5 punktów za każdą):

1. Łygas, M., Grdeń, W., Winiarski, M. (2010). *Małopolska Droga św. Jakuba. Przewodnik*. Piastów: Oficyna Wydawnicza „Rewasz” **[5 pkt]**
2. Zimny, U. (2009). *Małopolska Droga św. Jakuba. Sandomierz – Kraków. Przewodnik Pielgrzyma*. Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy” **[5 pkt]**

¹ „Gwiazdka postawiona przy danym kryterium oceny oznacza, że dana grupa publikacji jest uwzględniona tylko wówczas, kiedy nie istnieje odpowiednia dopuszczalna liczba publikacji z grupy bezpośrednio ją poprzedzającej. W przypadku większej ilości gwiazdek zasada ta odnosi się do odpowiadającej im ilości bezpośrednio poprzedzających grup publikacji (** – w żadnej z dwóch poprzednich grup nie osiągnięto dopuszczalnego limitu publikacji, *** – w żadnej z trzech poprzednich grup nie został on osiągnięty itd.)” (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 136).

3. Orzechowska-Kowalska, K., Mróz F. (2016). *Małopolska Droga św. Jakuba (Sandomierz – Więclawice Stare – Kraków – Szczyrk). Przewodnik*. Więclawice Stare: Bractwo św. Jakuba w Więclawicach Starych [tekst przewodnika dostępny na stronie: www.caminogalicja.pl] [5 pkt]

I.A.c. Zgodność tematyczna poszczególnych obiektów z deklarowanym tematem szlaku

Małopolska Droga św. Jakuba wyróżnia się spośród pozostałych odcinków *Camino de Santiago* w Polsce ilością kościołów pod wezwaniem św. Jakuba Starszego Apostoła – jest ich bowiem aż 10 (w Sandomierzu, Katuszowie, Szczaworyżu, Probołowicach, Pałecznicy, Niegardowie, Więclawicach Starych, Sance, Palczowicach oraz Szczyrku). W przypadku pozostałych obiektów trudno jednoznacznie wykazać zgodność tematyczną z deklarowanym tematem szlaku. W wielu obiektach znajdujących się przy szlaku Małopolskiej Drogi św. Jakuba odnaleźć można jednak elementy (głównie w ikonografii) nawiązujące do kultu św. Jakuba Starszego Apostoła. Na podstawie przeprowadzonych badań należy stwierdzić, że 14 na 39 obiektów (35,9%) jest zgodnych tematycznie z deklarowanym tematem szlaku [0 pkt]

Suma punktów za podkategorię I.A. – 25 (z 50 możliwych)

I.B. Oznaczenie szlaku

I.B.a. Oznaczenie szlaku na trasie

Jak już wspomniano Małopolska Droga św. Jakuba została oznakowana za pomocą charakterystycznej żółtej muszli św. Jakuba na niebieskim tle oraz żółtymi strzałkami. W pracach nad znakovaniem szlaku wzorowano się na oznakowaniu *Camino de Santiago* w Hiszpanii – ustawiono m.in. kilkadziesiąt betonowych drogowskazów z muszlą św. Jakuba, wzorowanych na „Mojónes” – kamiennych słupkach milowych, którymi oznakowana jest Droga św. Jakuba na Półwyspie Iberyjskim [20 pkt]

I.B.b. Oznaczenie fizyczne bezpośrednio przy obiektach szlaku

Na szlaku Małopolskiej Drogi św. Jakuba umieszczono 17 tablic informacyjnych o *Camino de Santiago* i odcinku małopolskim Drogi św. Jakuba. Tablice te postawiono przy 12 obiektach sakralnych (przy kościołach pod wezwaniem św. Jakuba w Sandomierzu, Katuszowie, Pałecznicy, Niegardowie, Więclawicach Starych i Sance oraz przy sanktuarium Matki Bożej Zielonickiej w Zielenicach, przy kościele św. Jana Chrzciciela w Krakowie, kościele św. Mikołaja w Krakowie, kościele rektoralnym Salezjanów pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Krakowie, kościele św. Marcina w Liszkach, sanktuarium Pana Jezusa Cierpiącego w Bielanych koło Kęt) oraz 5 przy innych obiektach na szlaku (we wsi Tempoczków, na polanie w lesie goszczańskim, w rezerwach przyrody: „Dolina Mnikowska” i „Zimny Dół”, oraz w centrum Piekar).

Fizyczne oznaczenia przy 17 obiektach szlaku (32,7%) [3 pkt]

I.B.c. Oznaczenie systemowe przebiegu szlaku (w systemie nawigacji satelitarnej lub temu podobnym)

Istnienie oznaczenia przebiegu szlaku oraz jego obiektów w systemie nawigacji satelitarnej lub w innych elektronicznych systemach prowadzenia ruchu: w aplikacjach „Mapy.cz” oznaczone zostały wszystkie obiekty Małopolskiej Drogi św. Jakuba, a także przebieg szlaku na odcinku Sandomierz – Kraków [10 pkt]

Suma punktów za podkategorię I.B. – 33 (z 50 możliwych)

I.C. Koordynacja szlaku

I.C.a. Funkcjonowanie koordynatora szlaku

Głównym koordynatorem Małopolskiej Drogi św. Jakuba jest Bractwo św. Jakuba w Więclawicach Starych, które od momentu otwarcia szlaku podejmuje stałą współpracę w duszpasterzami parafii położonych przy szlaku oraz stowarzyszeniami w celu prawidłowego funkcjonowania szlaku i obsługi ruchu turystycznego i pielgrzymkowego. W Wiślicy 27 lutego 2014 roku odbyło się spotkanie „Rady Programowej do spraw Rozwoju Małopolskiej Drogi św. Jakuba”. Ów organ zrzesza gminy i wybrane parafie, przez które przebiega szlak oraz Bractwo św. Jakuba w Więclawicach Starych. Z inicjatywy bractwa i uchwałami Kapituły tegoż bractwa powołano 12 strażników Małopolskiej Drogi św. Jakuba, którzy na zasadach wolontariatu pełnią opiekę nad szlakiem na całym jego odcinku – od Sandomierza do Szczyrku [10 pkt]

I.C.b. Dostępność koordynatora szlaku

Dane koordynatora Małopolskiej Drogi św. Jakuba są publicznie i dostępne poprzez stronę internetową Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych (www.caminogalicja.pl). Dane dotyczące strony internetowej są zamieszczone na materiałach promocyjnych szlaku (foldery w języku polskim, angielskim, niemieckim, włoskim i hiszpańskim) oraz na tablicach informacyjnych o Małopolskiej Drodze św. Jakuba. Dostęp do strony zapisany kodem QR. Kontakt telefoniczny do koordynatorów szlaku jest dostępny na stronie Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych: www.caminogalicja.pl/kontakt.html [5 pkt]

Dodatkowo przez cały rok funkcjonuje Sekretariat Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych [5 pkt]

I.C.c. Usługi informacyjne koordynatora w odniesieniu do szlaku

Informacje na temat Małopolskiej Drogi św. Jakuba udzielają członkowie Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych, których telefony są dostępne w internecie. Należy podkreślić, że jest to działalność podejmowana na zasadach wolontariatu [5 pkt]

Obsługa i informacja na temat Małopolskiej Drogi św. Jakuba w języku angielskim, francuskim, niemieckim i hiszpańskim przez członków Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych [6 pkt]

I.C.d. Dodatkowe usługi koordynatora

Bractwo św. Jakuba podejmuje szereg działań dodatkowych związanych z tematyką szlaku zarówno na szczeblu regionalnym, jak i krajowym, i międzynarodowym. Nie są to jednak komercyjne pakiety turystyczne. Są to przede wszystkim pielgrzymki, a także przejścia o charakterze pielgrzymkowo-turystycznym, oprowadzanie grup po sanktuarium diecezjalnym św. Jakuba w Więclawicach Starych, innych obiektach związanych z kultem św. Jakuba na szlaku, a także organizowanie szeregu imprez związanych tematycznie z *Camino de Santiago*. Można tu wymienić:

- organizacja grupowych pieszych pielgrzymek oraz przejść odcinkami Małopolskiej Drogi św. Jakuba. W latach 2012–2017 Bractwo św. Jakuba w Więclawicach Starych zorganizowało sześć edycji tzw. „Niedzielnego pielgrzymowania Drogą św. Jakuba” na wielu odcinkach Camino de Santiago w Polsce (głównie na Małopolskiej Drodze św. Jakuba oraz na Lwowskiej i Podkarpackiej Drodze św. Jakuba Via Regia), w których udział wzięło w sumie ponad 2100 osób (Mróz, 2016, s. 193). W 2014 roku więclawickie bractwo zorganizowało Ogólnopolską Pielgrzymkę Dzięczynną za pontyfikat i kanonizację bł. Jana Pawła II „9664 km za 9664 dni pontyfikatu bł. Jana Pawła”, zaś w 2016 roku (wspólnie z innymi Bractwami św. Jakuba w Polsce) Pielgrzymkę Gwiazdzistą „1050 km Drogą św. Jakuba na 1050-lecie Chrztu Polski”, jako przygotowanie do Światowych Dni Młodzieży „KRAKÓW 2016” (Mróz, 2016, s. 196–197) [5 pkt]

Bractwo św. Jakuba w Więclawicach Starych było organizatorem:

- „Dni Polskich w Santiago de Compostela i na Monte de Gozo” (1–3 lipca 2010 roku) – wówczas w Katedrze w Santiago de Compostela dokonano aktu zawierzenia św. Jakubowi pielgrzymów z Polski;
- Światowego Spotkania Bractw i Stowarzyszeń św. Jakuba (5–8 września 2013 roku);
- dziesięciu Międzynarodowych Konferencji Naukowych, których celem jest prezentacja wyników badań związanych z rozwojem kultu św. Jakuba oraz Drogi św. Jakuba (rezultatem tych konferencji naukowych jest publikacja dziesięciu tomów pokonferencyjnych, które zawierają 184 artykuły naukowe i 11 komunikatów opracowanych przez 105 autorów reprezentujących krajowe i zagraniczne ośrodki naukowe oraz bractwa i stowarzyszenia jakubowe w Polsce i za granicą);
- pięciu edycji Małopolskiego Biegu Drogą św. Jakuba;
- trzech edycji Noworocznej Pielgrzymki Małopolską Drogą św. Jakuba – „Pochodu Trzech Króli” do sanktuarium diecezjalnego św. Jakuba w Więclawicach Starych w uroczystość Objawienia Pańskiego w latach 2015–2017;
- trzech edycji Nocnej Drogi Krzyżowej szlakiem Małopolskiej Drogi św. Jakuba w pierwszy piątek Wielkiego Postu w latach 2015–2017;
- wystawy fotograficznej pt. „Droga św. Jakuba – najpiękniejsza droga świata”, która była wystawiana w wielu placówkach oświatowo-kulturalnych, ośrodkach naukowych oraz w szkołach i parafiach św. Jakuba w Polsce.

Członkowie Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych ogłosili ponad 100 referatów nt. Drogi św. Jakuba podczas sympozjów i konferencji naukowych. Prowadzili prelekcje w wielu parafiach oraz ośrodkach oświatowo-kulturalnych za granicą (Czechy, Hiszpania, Holandia, Litwa, Słowacja, Ukraina). Udzielili także wiele wywiadów w telewizji, radiu oraz prasie.

- oferowanie usługi przewodnickiej na szlaku [2 pkt]

Suma punktów za podkategorię I.C. – 38 (z 50 możliwych)

I.D. Dostępność turystyczna obiektów na szlaku

I.D.a. Faktyczna dostępność obiektów na szlaku

Dostępność turystyczną wszystkich obiektów na szlaku oceniono na podstawie wizji lokalnej oraz wywiadów z osobami opiekującymi się obiektami – głównie z proboszczami parafii – przez które przebiega szlak. Zdecydowana większość (25 spośród 39) posiada ograniczoną dostępność². W przypadku 13 obiektów stwierdzono dostępność pełną³, a w przypadku 1 obiektu (kaplica Betlejemka w Ossolinie) brak dostępności⁴ [0 pkt]

I.D.b. Dostępność komunikacyjna obiektów na szlaku

Dostępność komunikacyjna obiektów na szlaku to „możliwość dojazdu bezpośredniego do obiektów szlaku autobusem kursowym, autokarem lub samochodem osobowym oraz możliwość zaparkowania dla autokarów i parking dla samochodów w odległości nie większej niż 200 m od wejścia do obiektu” (Mikos von Rohrscheidt 2010, s. 141). W przypadku tego szlaku dojazd jest bardzo dobry. Zagospodarowanie w postaci parkingów i możliwość dojazdu bezpośredniego do obiektów istnieje w przypadku 37 z 39 obiektów (94,8%) [13 pkt]

Suma punktów za podkategorię I.D. – 13 (z 50 możliwych)

Razem za całą kategorię I: 109 punktów (z 200 możliwych)

---

² O dostępności ograniczonej według Mikos von Rohrscheidt mówi się, „gdy w wyznaczonych dniach i godzinach zwiedzanie obiektu możliwe jest tylko po uprzednim zgłoszeniu u administratora obiektu lub w innej wyznaczonej jednostce dokonywanym na jeden lub więcej dni wcześniej. Dostępność ograniczona zachodzi także wówczas, gdy istnieje wprawdzie możliwość otwarcia obiektu bez specjalnego zamówienia, ale informacja o tym nie jest umieszczona bezpośrednio przy wejściu, albo też (w braku takiej informacji) miejsce przechowywania kluczy nie znajduje się w bezpośredniej bliskości obiektu i nie jest jako takie oznaczone (np. jako biuro parafialne zlokalizowane przy kościele)” (2010, s. 140).

³ Pełną dostępność faktyczną obiektu można stwierdzić wówczas, kiedy „w wyznaczonych i respektowanych przez administratora dniach i godzinach obiekt jest otwarty lub jego otwarcie jest możliwe bez specjalnego zamówienia dla zwiedzania zarówno dla grup zorganizowanych, jak i dla turystów indywidualnych, przy czym dzienny czas dostępności powinien być nie mniejszy niż 5 godzin, a liczba dni dostępności obiektu w skali roku powinna wynosić nie mniej niż 300. Dla stwierdzenia takiej dostępności wystarczy dokładne wskazanie adresu i telefonu osób odpowiedzialnych za obiekt, które są w stanie go otworzyć dla zwiedzających w ciągu maksimum 10 minut od zgłoszenia chęci zwiedzania” (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 140).

⁴ „Obiekt na co dzień nie jest otwarty i nie jest wyraźnie wskazana żadna droga udostępniania go, którą mogliby wykorzystać turyści zwiedzający szlak” (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 140).

KATEGORIA II: Ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku

Dane zebrane do oceny w ramach tej kategorii pochodzą z opracowań naukowych na temat szlaku i poszczególnych obiektów, z dokumentacji szlaku (kart inwentaryzacyjnych i ankiet skierowanych do zarządzających poszczególnymi obiektami) oraz z przeprowadzonej wizji lokalnej w obiektach (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 141).

II.A. Autentyczność obiektów szlaku

Przeprowadzone badania wykazały, że 39 obiektów na szlaku Małopolskiej Drogi św. Jakuba ma charakter autentyczny (oryginalny, pierwotny). Żaden z obiektów nie został wykreowany dla potrzeb turystyki [40 pkt]

II.B. Zwartość szlaku

Odległość pomiędzy każdymi dwoma kolejnymi obiektami na szlaku nie przekracza 30 km [15 pkt]

II.C. Liczba obiektów należących formalnie do szlaku

Małopolska Droga św. Jakuba liczy 39 obiektów spełniających wymogi formalne (patrz: Dane podstawowe szlaku) [15 pkt]

II.D. Regularna usługa transportowa zgodna z przebiegiem szlaku

Zgodnie z kryteriami Mikosa von Rohrscheidta za regularną usługę transportową uznano „możliwość skorzystania ze środków transportu publicznego kołowego lub szynowego albo środków transportu dostępnych w ramach odpowiadającej im oferty prywatnej, kursujących z częstotliwością minimum 2 razy dziennie w obu kierunkach przez przynajmniej 250 dni w roku (dla oferty całorocznej) lub przez minimum 120 dni w roku w zwartym okresie sezonu turystycznego (dla oferty sezonowej)” (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 144). W przypadku badanego odcinka Małopolskiej Drogi Polskiej, regularna, całoroczna usługa transportowa łączy bezpośrednio 33 kolejnych obiektów szlaku (84,6%) [10 pkt]

II.E. Stan utrzymania poszczególnych obiektów szlaku

W ocenie uwzględniono następujące elementy: brak zagrożeń budowlanych dla zwiedzających, wyposażenie obiektów w toalety i węzły sanitarne, estetyczny wygląd zewnętrzny, estetyczny wygląd wewnętrzny oraz czystość bezpośredniego otoczenia obiektu (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 144). Stan utrzymania 39 obiektów przy Małopolskiej Drodze św. Jakuba należy ocenić jako zadawalający (stan, w którym spełniono wszystkie lub wszystkie poza jednym z powyżej wymienionych elementów, za wyjątkiem pierwszego tj. braku zagrożeń budowlanych dla zwiedzających; Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 144). Niestety w wielu obiektach (74,3%) brakuje ogólnodostępnych toalet i węzłów sanitarnych [15 pkt]

Suma punktów za kategorię II: 95 (z 100 możliwych)

KATEGORIA III: Turystyczno-kulturowy potencjał obiektów szlaku

Przyjęta w tej kategorii liczba punktów przypisana obiektom szlaku, odpowiadającym deklarowanej tematyce szlaku jest znacznie wyższa niż ta przypisana innym kategoriom tematycznym. Tematyka szlaku jest bowiem kluczowym elementem, który decyduje o sile przyciągania turystów (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 144).

III.A. Znaczenie kulturowe obiektów zgodne z tematyką szlaku

- obiekty o znaczeniu międzynarodowym (do 3 pozycji, po 20 pkt):
  1. Bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu (Wzgórze Wawelskie, Stare Miasto w obrębie dawnych murów, Kazimierz i Stradom zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO w 1978 roku) **[20 pkt]**
  2. Pałac Arcybiskupów Krakowskich z Oknem Papieskim w Krakowie (w obrębie Starego Miasta Krakowa) **[20 pkt]**

- obiekty o znaczeniu krajowym⁵ (do 5 pozycji, po 10 pkt):
  1. Sandomierz – historyczny zespół architektoniczno-krajobrazowy (wpis 22 listopada 2017 roku na listę Pomników Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudę) **[10 pkt]**
  2. Tyniec – Opactwo Benedyktynów z kościołem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie (wpis 15 marca 2017 roku na listę Pomników Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudę) **[0 pkt]**

- obiekty o znaczeniu regionalnym** (do 5 obiektów, po 5 pkt):
  1. Sandomierz – bazylika katedralna Narodzenia Najświętszej Maryi Panny **[0 pkt]**
  2. Sandomierz – kościół św. Jakuba (sanktuarium Matki Bożej Różańcowej oraz sanktuarium bł. Sadoka i 48 Braci Męczenników Dominikańskich) **[0 pkt]**
  3. Wiślica – bazylika kolegiacka Narodzenia Najświętszej Maryi Panny (sanktuarium Matki Bożej Łokietkowej) **[0 pkt]**
  4. Zielenice – kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Maryi (sanktuarium Matki Bożej Zielenickiej)
  5. Więclawice Stare – sanktuarium diecezjalne św. Jakuba **[0 pkt]**
  6. Bielany koło Kęt – sanktuarium Pana Jezusa Cierpiącego **[0 pkt]**
  7. Wilamowice – sanktuarium św. Józefa Bilczewskiego **[0 pkt]**
  8. Bielsko-Biała Hałcnów – sanktuarium Matki Bożej Bolesnej **[0 pkt]**

---

⁵ „Gwiazdka postawiona obok opcji w tej kategorii oznacza, że obiekty z danej grupy uwzględniane są wówczas, gdy brak obiektów w kategorii bezpośrednio wyższej lub ich liczba jest mniejsza niż wskazana maksymalna ilość uwzględnionych obiektów w ramach tej wyższej opcji. W przypadku, gdy obiekty w opcji wyższej są wskazane, ale ich liczba jest mniejsza niż dopuszczalna do oceny w danej opcji, w opcji oznaczonej gwiazdką można wskazać obiekty tylko w liczbie brakującej do pełnej ilości w grupie poprzedzającej. Np. jeśli w grupie wyższej dopuszczalna była liczba 5 obiektów, a wskazano tylko 2, z grupy oznaczonej gwiazdką można wskazać i punktować już tylko 3 obiekty. Przy większej liczbie gwiazdek przy danej grupie podobna procedura odnosi się do odpowiedniej liczby grup wyższych” (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 146).

Dodatkowo za każdy obiekt spośród wymienionych będący zespołem więcej niż 2 różnych pojedynczych obiektów albo za zgrupowanie więcej niż 2 różnych obiektów szlaku zgodnych z jego tematyką na terenie jednej miejscowości (do trzech zespołów po 4 punkty):

1. Sandomierz: kościół św. Jakuba i bazylika katedralna Narodzenia Najświętszej Maryi Panny **[4 pkt]**
2. Kraków: bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu, Pałac Arcybiskupów Krakowskich i Opactwo Benedyktynów z kościołem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie – Tyńcu **[4 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.A.: 58 (z 60 możliwych)

III.B. Eventy zgodne z tematem szlaku

- wielodniowe, regularne eventy związane z tematem szlaku (od 2 dni trwania); (do czterech, za każdy 10 pkt):
  1. Jarmark Jakubowy organizowany w sanktuarium diecezjalnym w Więclawicach Starych z okazji święta św. Jakuba Starszego Apostoła (kilkudniowy, lipiec) **[10 pkt]**
  2. Jakubowe Święto w Szczyrku (2 dni, lipiec) **[10 pkt]**
- jednodniowe, regularne eventy tematyczne* organizowane w ramach działalności szlaku (nawiązujące do tematyki i charakteru szlaku) lub jego obiektów (za każdy 5 punktów):
  1. Noworoczna Pielgrzymka Małopolską Drogą św. Jakuba – „Pochód Trzech Króli” do sanktuarium diecezjalnego św. Jakuba w Więclawicach Starych w uroczystość Objawienia Pańskiego (parafia św. Jakuba w Więclawicach Starych) **[5 pkt]**
  2. Małopolski Bieg Drogą św. Jakuba (parafia św. Jakuba w Więclawicach Starych) **[5 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.B.: 30 (z 40 możliwych)

III.C. Dodatkowe atrakcje tematyczne

- w obiektach szlaku (do czterech, po 5 pkt)
  1. Sanktuarium diecezjalne św. Jakuba w Więclawicach Starych – wystawa fotograficzna „Camino de Santiago – Małopolska Droga św. Jakuba – najpiękniejsza droga świata” **[5 pkt]**

III.D. Znaczenie historyczne obiektów szlaku

- obiekty szlaku o międzynarodowym znaczeniu historycznym (do 2, po 10 pkt)
  1. Bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu **[10 pkt]**
  2. Pałac Arcybiskupów Krakowskich z „Oknem Papieskim” **[10 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.D.: 20 (maksymalna)

III.E. Znaczenie biograficzne obiektów szlaku

- obiekt związany z postacią o znaczeniu międzynarodowym (do 2, po 10 pkt):

1. Bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu. Wśród rzeszy wybitnych postaci należy wskazać: św. Jana Pawła II, Józefa Piłsudskiego, Tadeusza Kościuszkę, króla Jana III Sobieskiego, króla Władysława Jagiełłę, św. Jadwigę [10 pkt]
2. Pałac Arcybiskupów Krakowskich: obiekt związany ze św. Janem Pawłem II [10 pkt]

Suma punktów za podkategorię III.E.: 20 (maksymalna)

III.F. Związek obiektów szlaku z dziejami religii lub posiadanie aktualnego znaczenia dla życia religijnego

Ta kategoria waloryzacji nie jest brana pod uwagę ze względu na to, że szlak jest tematyzowany w zakresie religii [0 pkt]

III.G. Znaczenie obiektów na szlaku lub miejscowości położonych na szlaku dla innego typu turystyki kulturowej niż wskazany w temacie szlaku albo uwzględniony w pozostałych kategoriach

- obiekty o międzynarodowym znaczeniu dla turystyki obiektów militarnych: Zamek Królewski na Wawelu [10 pkt]
- obiekty o międzynarodowym znaczeniu dla turystyki muzealnej: Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Zamek Królewski na Wawelu, Muzeum Narodowe w Krakowie [10 pkt]
- obiekty o regionalnym** znaczeniu dla turystyki obiektów militarnych: Szydłów – mury miejskie z Bramą Krakowską [0 pkt]

Suma punktów za podkategorię III.G.: 20 (maksymalna)

III.H. Związek poszczególnych obiektów szlaku lub miejscowości na szlaku z innymi grupami etnicznymi albo z historią innych narodów

- miejscowość o znaczeniu narodowym dla członków narodu żydowskiego – Kraków [5 pkt]

III.I. Dodatkowe punkty za ofertę wszystkich obiektów wpisanych powyżej klas

- stały przewodnik obiektowy w języku polskim (za pierwsze 5 obiektów, po 2 pkt):
  1. Sandomierz – kościół św. Jakuba [2 pkt]
  2. Sandomierz – bazylika katedralna Narodzenia Najświętszej Maryi Panny [2 pkt]
  3. Wiślica – bazylika kolegiacka Narodzenia Najświętszej Maryi Panny [2 pkt]
  4. Kraków – bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu [2 pkt]
  5. Tyniec – Opactwo Benedyktynów z kościołem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie [2 pkt]
- minimum dwa języki obce w ofercie zamawianego przewodnika obiektowego (pierwszych pięciu obiektach po 1 pkt):
  1. Kraków – bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu [1 pkt]

2. Tyniec – Opactwo Benedyktynów z kościołem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie [1 pkt]
- możliwość zamówienia przewodnika obiektowego (pierwsze pięć obiektów*, po 1 pkt):
  1. Sandomierz – bazylika katedralna Narodzenia Najświętszej Maryi Panny [1 pkt]
  2. Sandomierz – kościół św. Jakuba [1 pkt]
  3. Klimontów – pokolegiacki kościół parafialny św. Józefa [1 pkt]
  4. Więclawice Stare – sanktuarium diecezjalne św. Jakuba [0 pkt]
- przewodniki elektroniczne po obiekcie:
  1. Kraków – bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu [2 pkt]
- wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych po obiekcie:
  1. Bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu [1 pkt]
- własny materiał informacyjny w obiekcie (do 10 obiektów, po 1 pkt):
  1. Sandomierz – bazylika katedralna Narodzenia Najświętszej Maryi Panny [1 pkt]
  2. Sandomierz – kościół św. Jakuba [1 pkt]
  3. Wiślica – bazylika kolegiacka Narodzenia Najświętszej Maryi Panny [1 pkt]
  4. Więclawice Stare – sanktuarium diecezjalne św. Jakuba [1 pkt]
  5. Kraków – bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu [1 pkt]
  6. Tyniec – Opactwo Benedyktynów z kościołem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie [1 pkt]
  7. Bielsko-Biała Hałcnów – sanktuarium Matki Bożej Bolesnej [1 pkt]
- własny materiał informacyjny w obiekcie przynajmniej w dwóch językach obcych – informacje w języku angielskim, niemieckim i hiszpańskim w obiektach (w pierwszych pięciu obiektach, po 1 pkt):
  1. Wiślica – bazylika kolegiacka Narodzenia Najświętszej Maryi Panny [1 pkt]
  2. Kraków – bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu [1 pkt]
  3. Tyniec – Opactwo Benedyktynów z kościołem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie [1 pkt]
- sklep obiektowy oferujący przedmioty związane z tematem obiektu lub obiektu i szlaku (za pierwszych 5, po 3 pkt):
  1. Wiślica – bazylika kolegiacka Narodzenia Najświętszej Maryi Panny [3 pkt]
  2. Kraków – bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu [3 pkt]
  3. Tyniec – Opactwo Benedyktynów z kościołem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie [3 pkt]

Suma punktów za podkategorię III.1.: 30 (maksymalna)

III.J. Punkty dodatkowe za obiekty unikalne

- Obiekt z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego o Przyrodniczego UNESCO w ramach szlaku lub w gminie, przez którą przebiega szlak:
  1. Bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu **[25 pkt]**
- Pomnik Historii w ramach szlaku lub w gminie, przez którą przebiega szlak:
  1. Sandomierz – historyczny zespół architektoniczno-krajobrazowy **[15 pkt]**
  2. Kraków – kopiec Kościuszki z otoczeniem **[15 pkt]**
  3. Tyniec – Opactwo Benedyktynów z kościołem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie **[15 pkt]**
- Obiekty unikalne w skali kraju (do trzech obiektów, po 5 pkt):
  1. Wiślica – bazylika kolegiacka Narodzenia Najświętszej Maryi Panny – w podziemiach świątyni utworzono rezerwat archeologiczny z unikatowym zabytkiem sztuki romańskiej w skali świata – tzw. płytą wiślicką lub płytą orantów – posadzką z XII wieku z rytymi przedstawieniami figuralnymi **[5 pkt]**
  2. Ossolin – kaplica Betlejemska **[5 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.J.: 50 (maksymalna)

Suma punktów za kategorię III: 238 punktów (z 300 możliwych)

KATEGORIA IV: Obsługa własna szlaku

Dane zestawione w tej podkategorii pochodzą z wywiadów z koordynatorami Małopolskiej Drogi św. Jakuba oraz z ankiety szlaku oraz kwestionariuszy inwentaryzacyjnych poszczególnych obiektów. Dane te zostały zweryfikowane podczas badań terenowych.

IV.A. Informacja i promocja szlaku

- działanie aktualizowanego portalu internetowego szlaku w ramach większego zespołu (Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych): www.caminogalicja.pl/malopolskadroga.html **[5 pkt]**
- przewodniki turystyczne po szlaku Małopolskiej Drogi św. Jakuba (do 3 dostępnych pozycji, po 3 pkt):
  1. Łygas, M., Grdeń, W., Winiarski, M. (2010). *Małopolska Droga św. Jakuba. Przewodnik*. Piastów: Oficyna Wydawnicza „Rewasz” **[3 pkt]**
  2. Zimny, U. (2009). *Małopolska Droga św. Jakuba. Sandomierz – Kraków. Przewodnik Pielgrzyma*. Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy” **[3 pkt]**
  3. Orzechowska-Kowalska, K., Mróz F. (2016). *Małopolska Droga św. Jakuba (Sandomierz – Więclawice Stare – Kraków – Szczyrk). Przewodnik*. Więclawice Stare: Bractwo św. Jakuba w Więclawicach Starych [tekst przewodnika dostępny na stronie: www.caminogalicja.pl] **[3 pkt]**

- książki i albumy (wybrane) na temat poszczególnych obiektów na szlaku (do 5, po 3 pkt):
  1. Zub, J., (2000). *Sandomierz: katedra*. Tarnobrzeg: Wydawnictwo ABC [3 pkt]
  2. Pieniążek-Samek, M. (red.), (2005). *Bazylika Mniejsza pw. Narodzenia NMP w Wiślicy*. Kielce: Wydawnictwo „Jedność” [3 pkt]
  3. Podgórnik-Kęder, I., Józefiak, J., (1993). *Sanktuarium maryjne w Zielenicach. W 10 rocznicę koronacji Cudownego Obrazu Matki Boskiej Zielenickiej*. Warszawa: Księża Orioniści [3 pkt]
  4. Rożek, M., (1981). *Królewska katedra na Wawelu*. Warszawa: Interpress [3 pkt]
  5. Sczaniecki, P., (2008). *Tyniec*. Kraków – Tyniec: Wydawnictwo Benedyktynów [3 pkt]
  6. Janusz, W., Boguta, M., Ryszka, G., (2013). *Historia budowy Sanktuarium Świętego Arcybiskupa Józefa Bilczewskiego w Wilamowicach 1923–2013*. Wilamowice – Porąbka [0 pkt]
  7. Przybyszewski, B., Bukowski, K., (1992). *Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Bielsku-Białej Hałcnowie*. Kalwaria Zebrzydowska: Wydawnictwo: Calvarianum [0 pkt]
- organizacja konferencji naukowej i popularyzacyjnej, związanej z tematyką szlaku w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem: X Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Dziedzictwo religijne i kulturowe Drogi św. Jakuba – w 30. rocznicę uznania szlaku za pierwszy Europejski Szlak Kulturowy” (Kraków, 7 października 2017 roku). Organizatorzy: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Urząd Gminy w Michałowicach, Bractwo św. Jakuba w Więclawicach Starych [4 pkt]
- inne formy promocji szlaku (jedna wybrana, 5 pkt): wydanie specjalne Miesięcznika Rodzin Katolickich „Nasza Arka” (grudzień 2017 roku, wydawca: Wydawnictwo AZ sp. z o.o.). Pismo poświęcone w całości Małopolskiej Drodze św. Jakuba [5 pkt]

Suma punktów za podkategorię IV.A.: 38 (z 45 możliwych)

IV.B. Oferty wypraw po szlaku:

Stałe oferty wycieczek po całym szlaku lub znacznej jego części (za każdą do 3, po 5 pkt): Bractwo św. Jakuba w Więclawicach Starych – koordynator Małopolskiej Drogi św. Jakuba organizuje w ciągu roku pielgrzymki – przejścia wybranym odcinkiem szlaku. Są to m.in.

1. „Niedzielne pielgrzymowanie Małopolską Drogą św. Jakuba” [5 pkt]
2. „Noworoczna Pielgrzymka Małopolską Drogą św. Jakuba” [5 pkt]
3. „Nocna Droga Krzyżowa szlakiem Małopolskiej Drogi św. Jakuba” [5 pkt]

Suma punktów za podkategorię IV.B.: 15 (z 20 możliwych)

IV.C. Oferta pakietowa turystyki kulturowej:

- pakiety dla poszczególnych obiektów szlaku* niezwiązane z całością szlaku (za każdy do 4, po 4 pkt): Sandomierz [4 pkt], Wiślica [4 pkt], Kraków [4 pkt], Tyniec [4 pkt]
- pakiety dla miejscowości położonych na szlaku** zawierające zwiedzanie obiektów szlaku (za każdy do 4, po 3 punkty): Klimontów, Szydłów, Bielsko-Biała, Szczyrk [0 pkt]

Suma punktów za podkategorię IV.C.: 16 (z 20 możliwych)

IV.D. Inne elementy obsługi turystycznej:

Brak dodatkowych elementów obsługi turystycznej, jak np. działanie własnej organizacji turystycznej, czasopisma na temat własnego szlaku czy istnienia uprawnień przewodnickich **[0 pkt]**

Suma punktów za kategorię IV: 69 (ze 100 możliwych)

KATEGORIA V: Pozostała oferta spędzania wolnego czasu na obszarze szlaku

Dane do oceny potencjału turystyczno-kulturowego w tej kategorii pochodzą głównie z opracowań geografii turystycznej Polski, „Kanonu Krajoznawczego Polski”, a także z dostępnych informatorów turystycznych regionów turystycznych i ośrodków turystycznych. W przypadku muzeów dla potrzeb waloryzacji i zgodnie z wytycznymi Mikosa von Rohrscheidta przyjęto, że krajowe znaczenie muzeów jest udokumentowane przez wpisanie danego obiektu na ministerialną listę muzeów w Państwowym Rejestrze Muzeów (30 października 2017 roku na listę tę wpisano 125 muzeów) (<http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/rejestry-muzeow.php>; Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 110). Informacje zostały zweryfikowane podczas badań terenowych.

Dodatkowa oferta spędzania wolnego czasu na obszarze szlaku znacząco wzmacnia jego atrakcyjność turystyczno-kulturową. W przypadku jednak szlaku pielgrzymkowego, jakim jest Droga św. Jakuba, zdaniem autora prezentowanej pracy, oferta ta ma zdecydowanie drugorzędne znaczenie (opinię w tym zakresie potwierdziły liczne wywiady przeprowadzone wśród Caminowiczów).

V.A. Inna oferta turystyczno-kulturowa na obszarze szlaku

V.A.a. Muzea poza szlakiem lub poza tematem szlaku

Muzea o znaczeniu krajowym z kolekcjami lub eksponatami o znaczeniu międzynarodowym (do 3, po 7 pkt):

1. Muzeum Narodowe w Krakowie **[7 pkt]**
2. Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki – Kraków **[7 pkt]**
3. Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie **[7 pkt]**

Muzea o znaczeniu krajowym z kolekcjami lub wystawami o znaczeniu ogólnopolskim (do 3, po 4 pkt).

1. Muzeum Okręgowe w Sandomierzu **[4 pkt]**
2. Muzeum Archeologiczne w Wiślicy (oddział Muzeum Narodowego w Kielcach) **[4 pkt]**
3. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa **[4 pkt]**
4. Muzeum Archeologiczne w Krakowie **[0 pkt]**
5. Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie **[0 pkt]**
6. Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie **[0 pkt]**
7. Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie **[0 pkt]**
8. Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie **[0 pkt]**
9. Muzeum Historyczne w Bielsku-Białej **[0 pkt]**

Muzea o znaczeniu regionalnym (wybrane)* (do 3, po 3 pkt):

1. Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu **[0 pkt]**

2. Muzeum Polskiej Motoryzacji XX wieku „Polska na Kołach” w Busku-Zdroju [0 pkt]
3. Muzeum Archidiecezjalne Kardynała Karola Wojtyły w Krakowie [0 pkt]
4. Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie [0 pkt]
5. Muzeum Fiata 126p w Bielsku-Białej [0 pkt]

V.A.b. Inne atrakcyjne z punktu widzenia turystyki kulturowej obiekty w miejscowościach na szlaku:

O znaczeniu międzynarodowym lub krajowym (do 3 na całym szlaku, po 5 pkt):

1. Zamek królewski na Wawelu [5 pkt]
2. Stare Miasto w Krakowie [5 pkt]
3. Kazimierz – dzielnica Krakowa, dawne miasto królewskie Korony Królestwa Polskiego [5 pkt]

V.A.c. Lokalne (miejskie lub gminne) trasy turystyczne o tematyce historycznej lub kulturowej:

- materialne (spełniające wszystkie kryteria tras materialnych) (do 5, po 4 pkt): brak [0 pkt]
  - realne lub wirtualne z dostępnymi publikowanymi opisami lub oznaczone w terenie* (do 5, po 2 pkt)
1. Trasa Uniwersytecka [2 pkt]
  2. Trasa św. Stanisława [2 pkt]
  3. Ścieżkami Jana Pawła II [2 pkt]
  4. Trasa Zabytków Żydowskich [2 pkt]
  5. Krakowski Szlak Świątych [2 pkt]

V.A.d. Eventy poza tematem szlaku

Regularne eventy o charakterze kulturowym, mające znaczenie międzynarodowe lub krajowe, odbywające się w przestrzeni szlaku (do trzech, po 5 pkt):

1. Kraków: Festiwal Kultury Żydowskiej [5 pkt]
2. Kraków: Misteria Paschalia [5 pkt]
3. Kraków: Muzyka w Starym Krakowie [5 pkt]
4. Kraków: Międzynarodowy Festiwal Piosenki Żeglarskiej Shanties [0 pkt]

Suma punktów za podkategorię V.A.: 40 (maksymalna)

V.B. Pozostała oferta kulturowa na obszarze szlaku

V.B.a. Atrakcje kulturalne i rozrywka na szlaku

Funkcjonujące stałe placówki teatralne w miejscowościach (gminach) na szlaku (za pierwsze trzy obiekty, po 2 pkt):

1. Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie [2 pkt]
2. Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie [2 pkt]
3. Teatr Bagatela w Krakowie [2 pkt]
4. Teatr Groteska w Krakowie [0 pkt]
5. Teatr Polski w Bielsku-Białej [0 pkt]

Stała filharmonia w miejscowościach na szlaku (za pierwsze trzy obiekty, po 2 pkt):

1. Filharmonia Krakowska im. Karola Szymanowskiego w Krakowie **[2 pkt]**

Stała opera w miejscowościach na szlaku (za pierwsze trzy, po 2 pkt):

1. Opera Krakowska **[2 pkt]**

Stała oferta koncertów muzycznych* (za pierwsze trzy oferty, po 2 pkt):

1. Kraków: Piec'Art acoustic Jazz club (ul. Szewska 12) **[2 pkt]**
2. Fundacja Krakowska Scena Muzyczna w Krakowie **[2 pkt]**
3. Dworek Białoprądnicki **[2 pkt]**

Kina całoroczne funkcjonujące w miejscowościach (gminach) szlaku (do 4, po 1 pkt):

1. Kino „Starówka” w Sandomierzu **[1 pkt]**
2. Multikino w Krakowie **[1 pkt]**
3. Kino „Kijów” w Krakowie **[1 pkt]**
4. Cinema City w Bielsku-Białej **[1 pkt]**

Kluby i inne miejsca wieczornej rozrywki funkcjonujące w miejscowościach na szlaku (do 4, po 1 pkt):

1. Bajla Club & Restauracja w Sandomierzu **[1 pkt]**
2. Klub Pod Jaszczurami w Krakowie **[1 pkt]**
3. Klub „B4 Bracka 4” w Krakowie **[1 pkt]**
4. Klub Dolce Vita w Krakowie **[1 pkt]**

V.B.b. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

Ogrody zoologiczne, wielkoprzestrzenne akwaria, parki dzikich zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (za każdy do trzech, po 2 pkt):

1. Krakowski Ogród Zoologiczny **[2 pkt]**

Park krajobrazowy lub park kulturowy na terenie gmin w przestrzeni szlaku (do 3, po 2 punkty): Małopolska Droga św. Jakuba prowadzi przez obszar „Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie” **[2 pkt]** i obszar siedmiu parków krajobrazowych: Szanieckiego **[2 pkt]**, Nadnidziańskiego **[2 pkt]**, Kozubowskiego, Dłubniańskiego, Bielańsko-Tynieckiego, Rudniańskiego oraz Beskidu Śląskiego.

Rezerwat przyrody na terenie gmin w przestrzeni szlaku (do 3, po 1 pkt)**:

1. Rezerwat przyrody „Dolina Mnikowska” w Mnikowie (gmina Liszki) **[0 pkt]**
2. Rezerwat przyrody „Zimny Dół” w miejscowości Czulfów (gmina Liszki) **[0 pkt]**

Park miejski duży kultywowany (od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze 2 po 1 pkt):

1. Kraków: Park im. Ludwika Decjusza **[1 pkt]**
2. Kraków: Park im. Henryka Jordana **[1 pkt]**

Suma punktów za podkategorię V.B.: 20 (maksymalna)

V.C. Pozostała oferta turystyczna na obszarze szlaku

V.C.a. Miejsca aktywnego wypoczynku:

Centra aktywnego wypoczynku (do 3, po 2 pkt):

1. Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Sandomierzu [2 pkt]
2. Krakowski Klub Kajakowy – Ośrodek Sportu i Rekreacji KOLNA w Krakowie [2 pkt]
3. Bielsko-Bialski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Bielsku-Białej [2 pkt]

V.C.b. Inne atrakcje przyrodnicze:

Góry ze znakowanymi szlakami turystycznymi w przestrzeni szlaku (3 pkt):

1. Beskid Mały [3 pkt]
2. Beskid Śląski [3 pkt]

Jeziora (zdatne do kąpiel, dostępne) (za pierwsze 2 akweny, po 2 pkt):

1. Zalew na Piaskach w Kryspinowie [2 pkt]

Pomniki przyrody (do dwóch na szlaku);

1. Lipa drobnolistna przy kościele św. Jakuba w Sandomierzu [1 pkt]
2. Dąb bezszypułkowy przy kościele św. Pawła w Sandomierzu [1 pkt]

V.C.c. Pozostałe atrakcje turystyczne

Wieża widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie na terenie gmin na szlaku, po 1 pkt):

1. Brama Opatowska w Sandomierzu [1 pkt]
2. Wieża w Bazylice Mariackiej w Krakowie [1 pkt]
3. Wieża widokowa w Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Krakowie [0 pkt]
4. Wieża widokowa w Sanktuarium Świętego Jana Pawła II w Krakowie [0 pkt]

Stała lub sezonowa regularna oferta rejsów białej floty po jeziorach lub rzekach w miejscowościach szlaku (za pierwsze dwie, po 1 pkt):

1. Rejsy po Wiśle w Sandomierzu [1 pkt]
2. Rejsy po Wiśle z Krakowa do Tyńca [1 pkt]

Oznaczone trasy rowerowe na terenie szlaku, częściowo z nim zbieżne, łączące minimum dwie miejscowości szlaku, z wypożyczalnią rowerów (za pierwsze trzy, po 3 pkt):

1. Międzynarodowy szlak rowerowy – Bursztynowy Szlak Greenways (Kraków – Tyniec) [3 pkt]
2. Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo (Sandomierz – Klimontów) [3 pkt]

Suma punktów za podkategorię V.C.: 20 (maksymalna)

V.D. Pozostałe czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną szlaku

V.D.a. Krzyżowanie się szlaków turystycznych

Krzyżowanie się szlaku z innym szlakiem turystyczno-kulturowym o zasięgu międzynarodowym lub krajowym, jeśli przynajmniej jeden obiekt należy do obu szlaków (za pierwsze trzy, po 5 pkt):

1. *Via Regia*. Obiekty należące do obydwu szlaków: bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu [5 pkt]
2. Droga św. Jakuba „Via Regia”. Obiekty należące do obydwu szlaków: bazylika archikatedralna św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu [5 pkt]

Krzyżowanie się szlaku z innym szlakiem turystyczno-kulturowym o zasięgu międzynarodowym lub krajowym, jeśli żaden obiekt nie należy do obu szlaków (za pierwsze trzy*, po 3 pkt):

1. Szlak Cysterski (bazylika Krzyża Świętego w Krakowie-Mogile) [3 pkt]
2. Szlak Europejskich Cmentarzy (stary i nowy cmentarz w Krakowie-Podgórze) [0 pkt]

Krzyżowanie się szlaku z innym szlakiem turystyczno-kulturowym o zasięgu regionalnym, jeśli przynajmniej jeden obiekt należy do obu szlaków (za pierwsze trzy, po 3 pkt):

1. Szlak Architektury Drewnianej – obiekty należące do obu szlaków: kościół św. Jakuba w Więclawicach Starych, kościół św. Jakuba w Palczowicach, kościół św. Barbary w Mikuszowicach oraz kościół św. Jakuba w Szczyrku [3 pkt]
2. Małopolski Szlak Bożogrobców – obiekt należący do obu szlaków: kościół św. Andrzeja Apostoła w Wrocimowicach [3 pkt]

V.D.b. Duże miasta na szlaku

Miasta powyżej 250 tys. mieszkańców, z rozwiniętą infrastrukturą handlową na miejscu, położone na szlaku (za każde do trzech, po 4 pkt): Kraków [4 pkt]

Miasta liczące 100–250 tys. mieszkańców, z rozwiniętą infrastrukturą handlową na miejscu, położone na szlaku* (za każde do trzech, po 3 pkt): Bielsko-Biała [3 pkt]

Suma punktów za podkategorię V.D.: 20 (maksymalna)

Suma punktów za kategorię V: 100 (maksymalna)

KATEGORIA VI: Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna

Zdaniem autora prezentowanego opracowania, ocena infrastruktury turystycznej jest kluczowym składnikiem oceny potencjału turystycznego szlaku pielgrzymkowego Drogi św. Jakuba. Mniejsze znaczenie dla Caminowiczów ma z kolei dostępność komunikacyjna.

Zgodnie z kryteriami zaproponowanymi przez Mikosa von Rohrscheidta ofertę noclegową oceniono w odniesieniu do jej różnorodności – od najwyższych kategorii hoteli, poprzez pensjonaty, hostele, schroniska po gospodarstwa agroturystyczne, zaś obiekty gastronomiczne zostały oceniane pod kątem ofert kuchni tematycznej, kuchni tradycyjnej oraz regionalnej (2010, s. 158).

Głównym problemem związanym z funkcjonowaniem odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce, w tym także Małopolskiej Drogi św. Jakuba, jest słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, która mogłaby zaspokoić potrzeby zarówno indywidualnego pielgrzyma, jak i kilkunastoosobowej grupy pątników. Największe braki w tym zakresie dotyczą bazy noclegowej, a zwłaszcza pożądanej przez Caminowiczów sieci schronisk – albergue, a także miejsc do odpoczynku, spożycia posiłku i schronienia przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi na szlaku (schrony, wiaty turystyczne, ławki, stoły). Wędrując szlakiem Małopolskiej Drogi św. Jakuba korzystają głównie z bazy noclegowej udostępnianej przez duszpasterzy

parafii. Albergue dla Caminowiczów funkcjonują obecnie jedynie w Paiecznicy oraz przy sanktuarium św. Jakuba w Więclawicach Starych. Na terenie parafii św. Jakuba w Więclawicach Starych od 2008 roku funkcjonuje również tzw. muszelkowa sieć domów przyjaznych pątnikom, w których Caminowicz po okazaniu Paszportu Pielgrzyma uzyskuje nocleg. W ostatnich latach została rozbudowana przede wszystkim baza informacyjna na Małopolskiej Drodze św. Jakuba.

Dane do oceny potencjału turystyczno-kulturowego w tej kategorii pochodzą z Centralnego Wykazu Obiektów Hotelarskich zamieszczonego na stronie Ministerstwa Sportu i Turystyki (<https://turystyka.gov.pl/cwoh/index>, dostęp 25 października 2017), stronie Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych (<http://www.ptsm.org.pl/>, dostęp 25 października 2017), portali przewoźników publicznych, oficjalnych portali obiektów noclegowych i gastronomicznych. Dane te zostały weryfikowane w trakcie badań terenowych prowadzonych na szlaku.

VI.A. Baza noclegowa na szlaku

Obiekty noclegowe poszczególnych klas w trzech wyznaczonych miejscowościach lub położone poza nimi, lecz w promieniu 15 km od ich centrum (w sumie do 3 obiektów noclegowych dla całego szlaku i danej kategorii, po 2 punkty za każdy). Do badania wyznaczono miejscowości (i najbliższą okolicę): Sandomierz i gminę miejską Sandomierz dla kościoła św. Jakuba w Sandomierzu, miasto i gminę Kraków dla kościoła św. Jakuba w Więclawicach Starych i Szczyrk i gminę miejską Szczyrk dla kościoła św. Jakuba w Szczyrku.

Hotele:

– Hotele kategorii 5*****:

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Sandomierza **[0 pkt]**

Sheraton Grand Kraków – Kraków **[2 pkt]**

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Szczyrku **[0 pkt]**

– Hotele kategorii 4****:

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Sandomierza **[0 pkt]**

Qubus Hotel – Kraków **[2 pkt]**

Hotel Klimczok – Szczyrk **[2 pkt]**

– Hotele kategorii 3***:

Hotel Pod Ciżemką – Sandomierz **[2 pkt]**

Hotel Chopin – Kraków **[2 pkt]**

Hotel Skalite – Szczyrk **[2 pkt]**

– Hotele kategorii 2**:

Hotel Grodzki – Sandomierz **[2 pkt]**

Hotel Alf – Kraków **[2 pkt]**

Hotel Górski – Szczyrk **[2 pkt]**

– Hotele kategorii 1*:

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Sandomierza **[0 pkt]**

Hotel Prokocim – Kraków **[2 pkt]**

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Szczyrku **[0 pkt]**

Hostele:

Brak hostelu w promieniu 15 km od Sandomierza **[0 pkt]**

Blue Hostel – Kraków **[2 pkt]**

Brak hostelu w promieniu 15 km od Szczyrku **[0 pkt]**

Pensjonaty:

Pensjonat Sandomierski – Sandomierz **[2 pkt]**

Pensjonat „Dworek Żłoty Róg” – Kraków **[2 pkt]**

Pensjonat „Maria” – Szczyrk **[2 pkt]**

Schroniska turystyczne lub młodzieżowe:

Brak schroniska w promieniu 15 km od Sandomierza **[0 pkt]**

Schronisko Młodzieżowe PTSM „Oleandry” – Kraków **[2 pkt]**

Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Hondrasik” – Szczyrk **[2 pkt]**

Inne nieskategoryzowane stałe usługi noclegowe:

Rezydencja Bakamus – Sandomierz **[2 pkt]**

„Wawel Apartments – Old Town” – Kraków **[2 pkt]**

Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Gronie” – Szczyrk **[2 pkt]**

Gospodarstwa agroturystyczne:

Gospodarstwo agroturystyczne „Na Pogodnej” – Sandomierz **[2 pkt]**

Gospodarstwo agroturystyczne „Pod Baranami” – Ujazd (10 km od centrum Krakowa) **[2 pkt]**

Gospodarstwo agroturystyczne „Kosajonka” – Szczyrk **[2 pkt]**

Suma punktów za podkategorię VI.A. – 44 (z 60 możliwych)

VI.B. Restauracje i inne obiekty gastronomiczne

Restauracje funkcjonujące bezpośrednio przy obiektach szlaku (do 5 lokali, po 4 pkt):

1. Trattoria Wawel – restauracja funkcjonująca przy Bazylice archikatedralnej św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Wacława Męczennika na Wawelu **[4 pkt]**
2. Restauracja „Mnisze Co Nieco” – funkcjonująca w opactwie benedyktyńskim w Tyńcu **[4 pkt]**

Dodatek za kuchnię tematyczną (danie związane z tematem szlaku), jeśli jest oferowana w wymienionych restauracjach przy obiektach (do pięciu lokali, po 2 pkt za obiekt):

- Restauracja „Camino” – Kraków **[2 pkt]**

Inne restauracje z kuchnią regionalną w miejscowościach przy szlaku* (do 5, po 2 pkt):

1. Kraków: Restauracja „Wesele” **[2 pkt]**
2. Kraków: Restauracja „Miód Malina” **[2 pkt]**
3. Kraków: Restauracja „Ogniem i Mieczem” **[2 pkt]**
4. Kraków: Restauracja „Morskie Oko” **[0 pkt]**
5. Szczyrk: Karczma u Kroćpoka **[0 pkt]**
6. Szydłów: Gospoda Rycerska **[0 pkt]**
7. Wiślica: Zajazd Kasztelański **[0 pkt]**
8. Kraków: Restauracja „Avangarda” **[0 pkt]**
9. Zator: Restauracja Myśliwska **[0 pkt]**

Restauracje z kuchnią tradycyjną w miejscowościach przy szlaku** (do 5, po 1 pkt):

1. Kraków: Restauracja „Czary Kraków” **[0 pkt]**
2. Kraków: Restauracja „Amadeus” **[0 pkt]**
3. Kraków: Restauracja „Bianca” **[0 pkt]**
4. Kraków: Restauracja „Tarasy Tynieckie” **[0 pkt]**
5. Szczyrk: Gospoda Bajka **[0 pkt]**

Inne restauracje w miejscowościach przy szlaku*** (do 5, po 1 pkt):

1. Kraków: Restauracja „Gościniec Floriański” **[0 pkt]**
2. Kraków: Restauracja „Pod Słońcem” **[0 pkt]**
3. Kraków: Restauracja „Morela” **[0 pkt]**
4. Kraków: Restauracja „Gruzińskie Chaczapuri” **[0 pkt]**
5. Kraków: Restauracja „Chłopskie Jadło” **[0 pkt]**

Dodatkowe punkty za każdą z wymienionych restauracji czynną dłużej niż do 22.00 (po 1 punkcie za każdą restaurację):

1. Kraków: Restauracja „Wesele” **[1 pkt]**
2. Kraków: Restauracja „Miód Malina” **[1 pkt]**
3. Kraków: Restauracja „Ogniem i Mieczem” **[1 pkt]**

Dodatkowe punkty za oryginalne produkty kulinarne związane z tematem szlaku:

1. „Tarta de Santiago” w restauracji „Camino” – Kraków **[2 pkt]**

Suma punktów za podkategorię VI.B.: 21 (z 60 możliwych)

VI.C. Komunikacja

VI.C.a. Dostępność komunikacyjna szlaku (obiekty kluczowe szlaku):

Obiekty kluczowe położone w odległości do 50 km od lotniska międzynarodowego (za pierwsze dwa obiekty po 5 pkt):

1. Sanktuarium diecezjalne św. Jakuba Apostoła w Więclawicach Starych – 24 km od Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice **[5 pkt]**

Obiekty kluczowe położone w odległości mniejszej niż 20 km od zjazdu z autostrady lub drogi ekspresowej (za pierwsze dwa obiekty po 5 pkt):

1. Sanktuarium diecezjalne św. Jakuba Apostoła w Więclawicach Starych – 16 km od zjazdu z drogi ekspresowej S7 **[5 pkt]**
2. Sanktuarium św. Jakuba w Szczyрку – 11 km od zjazdu z drogi ekspresowej S1 **[5 pkt]**

Przebieg dróg krajowych przez gminy, w których znajdują się obiekty kluczowe dla szlaku (do 2 dróg krajowych na każdy obiekt, lecz do 5 dróg na cały szlak po 2 pkt):

1. Sandomierz:
  - DK 77 – trasa drogi krajowej nr 77: Lipnik – Sandomierz **[2 pkt]** – Stalowa Wola – Nisko – Leżajsk – Jarosław – Przemyśl.
  - DK 79 – trasa drogi krajowej nr 79: Warszawa – Sandomierz **[2 pkt]** – Pacanów – Kraków – Katowice – Bytom.

2. Więclawice Stare (gmina Michałowice):

- DK 7 – trasa drogi krajowej nr 7: Żukowo – Gdańsk – Warszawa – Miechów – Michałowice
[2 pkt] – Kraków – Chyżne.

Duże dworce kolejowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za pierwsze dwa po 3 pkt):
brak [0 pkt]

Pozostałe dworce kolejowe* w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za każdy po 2 pkt):

- Sandomierz [2 pkt]

Dworce autobusowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za każdy po 2 pkt):

- Sandomierz [2 pkt]

Przystanki* autobusowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za każdy po 1 pkt):

- Więclawice Stare [1 pkt]
- Szczyrk [0 pkt]

VI.C.b. Transport zorganizowany na obszarze szlaku:

Stała linia kolejowa, autobusowa lub mikrobusowa łącząca przynajmniej cztery obiekty szlaku, w tym przynajmniej dwa obiekty kluczowe (za pierwsze 3 linie po 5 punktów): brak [0 pkt]

Oferta regularna (stała lub sezonowa) bryczek, meleksów, sań, połączenia wodnego lub innego niestandardowego łączącego różne obiekty w jednej miejscowości szlaku:

1. Krakowski Tramwaj Wodny (Kraków – Tyniec) [2 pkt]

Suma punktów za podkategorię VI.C.: 28 (z 80 możliwych)

Suma punktów za kategorię VI: 93 (z 200 możliwych)

Łączna suma punktów za wszystkie kategorie (I–VI): 704 (z 1000 możliwych)

Tab. 2. Zestawienie punktacji w poszczególnych zakresach dla Małopolskiej Drogi św. Jakuba

Kategoria	Podkategorie	Punkty uzyskane	Maks. liczba możliwych punktów
Kategoria I: Organizacja szlaku	A. Tematyizacja szlaku	25	50
	B. Oznaczenie szlaku	33	50
	C. Koordynacja szlaku	38	50
	D. Dostępność obiektów	13	50
	Suma:	109	200
Kategoria II: Ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku	A. Autentyczność obiektów	40	40
	B. Zwartość szlaku	15	15
	C. Liczba obiektów	15	15
	D. Własna usługa transportowa	10	15
	E. Stan utrzymania obiektów	15	15
	Suma:	95	100
Kategoria III: Turystyczno-kulturowy potencjał obiektów szlaku	A. Znaczenie kulturowe zgodne z tematem szlaku	58	60
	B. Eventy zgodne z tematyką	30	40
	C. Dodatkowe atrakcje tematyczne	5	20
	D. Znaczenie historyczne	20	20
	E. Znaczenie biograficzne	20	20
	F. Znaczenie religijne	0	20
	G. Znaczenie: inne typy turystyki kulturowej	20	20
	H. Znaczenie: grupy etniczne	5	20
	I. Dodatek: oferta obiektów	30	30
	J. Dodatek: obiekty unikalne	50	50
	Suma:	238	300
Kategoria IV: Obsługa własna szlaku	A. Promocja szlaku	38	45
	B. Oferty wypraw	15	20
	C. Oferta pakietowa	16	20
	D. Inne elementy obsługi turystycznej	0	15
	Suma:	69	100
Kategoria V: Pozostała oferta turystyczna szlaku	A. Inna turystyczno-kulturowa	40	40
	B. Inna kulturowa, przyrodnicza	20	20
	C. Inna turystyczna	20	20
	D. Pozostałe czynniki	20	20
	Suma:	100	100
Kategoria VI: Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna	A. Noclegi	44	60
	B. Gastronomia	21	60
	C. Komunikacja	45	80
	Suma:	93	200
Suma dla wszystkich kategorii:		704	1000

Interpretacja wyników waloryzacji Małopolskiej Drogi św. Jakuba

Przeprowadzona waloryzacja Małopolskiej Drogi św. Jakuba metodą opracowaną przez Armina Mikosa von Rohrscheidt wykazała, że badany odcinek *Camino de Santiago* należy zakwalifikować jako **szlak o dużym potencjale turystycznym** (2010, s. 164). Liczba punktów jaką przypisano Małopolskiej Drodze św. Jakuba (**704 pkt**) wyróżnia ten szlak spośród waloryzowanych już odcinków Drogi św. Jakuba. Dla porównania Wielkopolska Droga św. Jakuba została oceniona przez Cerkaskiego – według metody Rohrscheidta – jako szlak o znaczącym potencjale turystycznym (548 pkt) (Cerkaski, 2012, s. 72), podobnie Pomorska Droga św. Jakuba (598 pkt) oceniony przez Dudę (Duda, 2014, s. 86). Należy jednak zaznaczyć, że przeprowadzone przez Cerkaskiego i Dudę waloryzacje wyżej wymienionych dwóch odcinków Drogi św. Jakuba zawierają niestety błędy w przyznaniu dodatkowych punktów za turystyczno-kulturowy potencjał szlaku, ofertę turystyczno-kulturową na obszarze szlaku oraz infrastrukturę turystyczną i komunikacyjną. Duda wprowadził również, w przeprowadzonej waloryzacji Pomorskiej Drogi św. Jakuba, niewielką modyfikację, przyznając dodatkowe punkty w kategorii VI.A. (Baza noclegowa na szlaku) za funkcjonowanie specjalnie przystosowanego schroniska pielgrzymiego (tzw. albergi) (Duda, 2014, s. 84).

Szczegółowa interpretacja wyników dla poszczególnych kategorii waloryzacji przedstawia się następująco. W kategorii I oceniano organizację i koordynację szlaku, zgodność poszczególnych obiektów z tematem szlaku, a także dostępność poszczególnych obiektów Małopolskiej Drogi św. Jakuba. W sumie w kategorii I przypisano badanemu odcinkowi *Camino de Santiago* 109 pkt (na 200 możliwych), co klasyfikuje go jako **szlak realny** (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 164). Najślabiej ocenione w tej kategorii były zgodność tematyczna poszczególnych obiektów z deklarowanym tematem szlaku (14 na 39 obiektów jest zgodnych tematycznie), fizyczne oznaczenia przy obiektach szlaku (jedynie przy 17 obiektach) oraz brak pełnej dostępności turystycznej 25 obiektów – w tym przypadku kościołów parafialnych, głównie w małych wioskach.

W kategorii II (ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku) Małopolska Droga św. Jakuba została oceniona na 95 punkty ze 100 możliwych, co oznacza, że jest to **szlak zwarty i atrakcyjny turystycznie** (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 166). Wszystkie 39 obiektów na szlaku mają charakter autentyczny, a ich stan utrzymania jest zadawalający, przy czym w wielu obiektach brakuje toalet publicznych i węzłów sanitarnych.

W kategorii III – decydującej o turystyczno-kulturowym potencjale szlaku – małopolski odcinek *Camino de Santiago* otrzymał 238 punktów na 300 możliwych, co plasuje go w grupie szlaków o **wyraźnej tematycznej atrakcyjności turystyczno-kulturowej i jest odpowiedni dla różnych form turystyki kulturowej** (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 167). Wysoka ilość punktów przypisanych w tej kategorii wynika głównie z położenia przy szlaku obiektów o znaczeniu międzynarodowym (Stare Miasto w Krakowie wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO), krajowym (Sandomierz, kopiec Kościuszki w Krakowie oraz opactwo benedyktynów w Tyńcu wpisane na listę Pomników Historii) i regionalnym (Wiślica, Więclawice Stare, Zielonice, Bielany koło Kęt, Wilamowice

i Bielsko-Biała Hałcnów), a także organizacją eventów zgodnych z tematem szlaku. Niewątpliwie wiele obiektów w Krakowie posiada wyjątkowe znaczenie historyczne, biograficzne oraz wiąże się z historią innych narodów – w tym przypadku zwłaszcza z historią narodu żydowskiego. Obiekty położone przy szlaku w Krakowie mają również duże znaczenie dla turystyki obiektów militarnych, turystyki kulinarnej oraz turystyki muzealnej. Wysoko została oceniona także oferta obiektów w zakresie przewodnictwa oraz własnego materiału informacyjnego.

Poprawnie wypada również ocena Małopolskiej Drogi św. Jakuba pod kątem działań promocyjnych i obsługi własnej. W tym przypadku szlak uzyskał 69 punktów na 100 możliwych, co kwalifikuje go do **szlaku z dostatecznym poziomem usług turystycznych i znaczną aktywnością autopromocyjną** (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 169). Dobrze należy ocenić informację i promocję szlaku, choć Małopolska Droga św. Jakuba nie posiada własnego, aktualizowanego portalu internetowego. Dodatkowym atutem drogi są oferty wypraw po małopolskim szlaku muszli św. Jakuba – w postaci pielgrzymek organizowanych przez Bractwo św. Jakuba w Więcławicach Starych. Ogólną ocenę w tej kategorii obniża brak dodatkowych elementów obsługi turystycznej, jak np. działanie własnej organizacji turystycznej, czasopisma na temat szlaku czy istnienia uprawnień przewodnickich.

W kategorii V (ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku) Małopolska Droga św. Jakuba uzyskała maksymalną liczbę 100 punktów, co klasyfikuje go jako **szlak o wybitnym znaczeniu kulturowo-turystycznym i ogólnoturystycznym** (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 170). Wpływ na tę ocenę ma przebieg szlaku przez duże miasta (Sandomierz, Kraków, Bielsko-Biała) z bogatą ofertą turystyczno-kulturową dla różnych form turystyki. Rangę szlaku podwyższają również walory przyrodnicze (pomniki przyrody, rezerваты przyrody i parki krajobrazowe). Małopolska Droga św. Jakuba krzyżuje się także z siecią innych szlaków kulturowych, których część ma status Europejskich Szlaków Kulturowych (Szlak Cysterski, *Via Regia*, Szlak Europejskich Cmentarzy).

Ogólna ocena bazy noclegowej i gastronomicznej w trzech wyznaczonych miejscowościach na szlaku (Sandomierz, Kraków, Szczyrk) wypadła dobrze. W ramach kategorii VI (Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna) Małopolska Droga Polska uzyskała 93 punktów (na 200 możliwych) – co oznacza, że jest to **szlak z dostatecznie rozwiniętą infrastrukturą służącą turystyce** (Mikos von Rohrscheidt, 2010, s. 173). To zakwalifikowanie jest rezultatem przede wszystkim wysokiego stopnia zagospodarowania turystycznego Krakowa i dostępności komunikacyjnej stolicy Małopolski. Ocenę w zakresie bazy gastronomicznej obniża brak restauracji funkcjonujących bezpośrednio przy obiektach szlaku (za wyjątkiem dwóch restauracji – na Wzgórzu Wawelskim oraz w opactwie benedyktyńskim w Tyńcu). Należy jednak podkreślić, że głównym problemem związanym z funkcjonowaniem odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce, w tym także Małopolskiej Drogi św. Jakuba, jest słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, która mogłaby zaspokoić potrzeby zarówno indywidualnego pielgrzyma, jak i kilkunastoosobowej grupy pątników. Największe braki w tym zakresie dotyczą bazy noclegowej, a zwłaszcza pożądanej przez Camino-wiczów sieci schronisk – albergue, a także miejsc do odpoczynku, spożycia posiłku i schronienia przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi na szlaku (schrony, wiaty turystyczne, ławki, stoły).

Mocne i słabe strony Małopolskiej Drogi św. Jakuba – ocena oparta na wynikach waloryzacji oraz własnych obserwacjach

Mocne strony szlaku

Atutem Małopolskiej Drogi św. Jakuba jest pełne oznakowanie szlaku na odcinku 317 km, z Sandomierza do Szczyrku. Bardzo dobrze należy ocenić także sposób wytyczenia szlaku – w znacznej części przebiega on wzdłuż dróg gruntowych, a także duktów leśnych – najbardziej przyjaznego podłoża do wędrówek pieszych. Poszczególne odcinkami szlaku opiekują (na zasadzie wolontariatu) Strażnicy Małopolskiej Drogi św. Jakuba. Na małopolskim Szlaku Jakobowym umieszczono 17 tablic informacyjnych o Drodze św. Jakuba i jej odcinku w Małopolsce. Podkreślić należy, że wszystkie 39 obiektów na badanym odcinku *Camino de Santiago* są autentyczne, czyli nie stanowią wtórnych kreacji na potrzeby szlaku, a odległość między kolejnymi obiektami szlaku jest mniejsza niż 30 km. Na podkreślenie zasługuje także zaangażowanie lokalnych społeczności, duszpasterzy i władz samorządowych w oznakowanie i funkcjonowanie szlaku.

Dla Caminowiczów – osób wędrujących Drogą św. Jakuba – ważne na szlaku są ślady kultu św. Jakuba Starszego Apostoła. Na badanym odcinku znajduje się 10 kościołów św. Jakuba Starszego Apostoła, w tym sanktuarium diecezjalne św. Jakuba w Więclawicach Starych oraz sanktuarium św. Jakuba w Szczyrku. Małopolska Droga św. Jakuba pod względem ikonografii oraz ilości świątyń pod wezwaniem pierwszego męczennika wśród Apostołów wiedzie prym wśród 36 oznakowanych odcinków *Camino de Santiago* w Polsce. Dużym atutem szlaku jest także jego krzyżowanie się z innymi odcinkami Drogi św. Jakuba: Beskidzką Drogą św. Jakuba, Drogą św. Jakuba *Via Regia*, Lubelską Drogą św. Jakuba, Miechowską Drogą św. Jakuba, Świętokrzyską Drogą św. Jakuba oraz Tarnobrzeską Drogą św. Jakuba.

Pielgrzymkowa ranga szlaku jest wzmocniona przez funkcjonowanie przy nim kilkunastu ośrodków pielgrzymkowych. Kolejnym bardzo ważnym atutem Małopolskiej Drogi św. Jakuba jest atrakcyjność turystyczna przestrzeni turystycznej, przez którą przebiega Droga. Dotyczy to zarówno walorów kulturowych, jak i przyrodniczych. Rangę szlaku w tym względzie znacząco podnosi miasto Kraków, którego Stare Miasto jest wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, na listę Pomników Historii (Sandomierz, Kraków i Tyniec) i obiekty historyczne w Szydłowie, Wiślicy oraz Bielsku-Białej. Z kolei dla turystów ukierunkowanych na turystykę przyrodniczą i ekoturystykę, cenne są walory przyrodnicze w przestrzeni szlaku (pomniki przyrody, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe).

Mocną stroną Małopolskiej Drogi św. Jakuba jest także bardzo dobra koordynacja szlaku, którą podejmuje Bractwo św. Jakuba w Więclawicach Starych we współpracy z duszpasterzami parafii i władzami samorządowymi gmin, przez które przebiega szlak, a także miłośnikami *Camino de Santiago* w Małopolsce. Koordynator szlaku podejmuje wiele działań dodatkowych związanych z tematyką szlaku, organizuje przejścia – są to pielgrzymki – o charakterze pielgrzymkowo-turystycznym, cykliczne imprezy religijne, kulturowe, sportowe oraz naukowe związane tematycznie z kultem św. Jakuba i Drogą św. Jakuba. Kolejnym atutem szlaku jest funkcjonowanie Rady Programowej do spraw Rozwoju Małopolskiej Drogi św. Jakuba, a także promocja Drogi w środkach masowego przekazu – w prasie (lokalnej, regionalnej,

jak i ogólnopolskiej), w radiu (częste audycje w Radio Kraków oraz w Radio Plus Kraków), w telewizji (TVP Kraków) i na portalach internetowych. Dla turysty kulturowego wędrującego lub odwiedzającego Małopolską Drogę św. Jakuba cenne będzie tematyczne krzyżowanie się szlaku z innymi szlakami kulturowymi o randze międzynarodowej i regionalnej (m.in. *Via Regia*, Szlak Cysterski, Szlak Europejskich Cmentarzy, Szlak Architektury Drewnianej, Małopolski Szlak Bożogrobców).

Słabe strony szlaku

Największym mankamentem badanego odcinka Małopolskiej Drogi św. Jakuba jest słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna na szlaku (poza dużymi miastami). Dotyczy to przede wszystkim bazy uzupełniającej, zwłaszcza miejsc do odpoczynku i schronienia przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi (schrony, wiaty turystyczne, ławki, stoły, stojaki pod rowery), a także bazy noclegowej – brak sieci schronisk dla pielgrzymów (*albergue*).

Oceniany odcinek Drogi św. Jakuba, pomimo bardzo dobrej koordynacji i promocji, wymaga w dalszym ciągu działań informacyjnych prowadzonych wśród osób mieszkających bezpośrednio lub w bliskiej odległości od szlaku. Niezadowalająca jest bowiem wiedza na temat Drogi św. Jakuba wśród lokalnych społeczności (również części duszpasterzy). Zaobserwowano również braki w informacji o szlaku w lokalnych portalach internetowych gmin, miast i powiatów, przez które przebiega. W wielu obiektach (22) nie ma żadnej informacji na temat przynależności kościoła do szlaku. Tylko część wyposażono w zaplecze sanitarne. Dużym mankamentem jest także ograniczona dostępność niektórych obiektów przy szlaku oraz niezadawalający poziom opieki duszpasterskiej ukierunkowanej na pielgrzymów w części obiektów sakralnych. Za wyjątkiem sanktuariów św. Jakuba w Więclawicach Starych i w Szczyrku, brakuje wydarzeń o tematyce związanej z kultem św. Jakuba i Drogą św. Jakuba. Niewykorzystany jest także potencjał szlaku dla potrzeb turystyki rowerowej i konnej.

Wnioski

Małopolska Droga św. Jakuba jest jednym z kluczowych odcinków zarówno polskiej, jak i europejskiej sieci *Camino de Santiago*. W ciągu blisko dziesięciu lat funkcjonowania szlaku w przestrzeni Małopolski wykonano szereg prac koniecznych do jego dalszego rozwoju. Obecnie Małopolska Droga św. Jakuba należy do najbardziej uczęszczanych przez caminowiczów odcinków *Camino de Santiago* w Polsce. Jest to także szlak bardzo dobrze oceniany zarówno przez polskich, jak i zagranicznych turystów i pielgrzymów pod względem atrakcyjności kulturowej, krajoobrazowej i miejsc związanych z kultem św. Jakuba.

Przeprowadzona bonitacja punktowa Małopolskiej Drogi św. Jakuba pozwoliła wykazać mocne i słabe strony całego szlaku, jego atrakcyjność turystyczną, koordynację, a także szereg braków. Słabe strony wynikają w dużej mierze z krótkiego okresu funkcjonowania szlaku, a także z faktu, że działania podejmowane przez koordynatora szlaku – tj. członków Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych – są wykonywane na zasadach wolontariatu. Konieczna jest zatem dalsza praca nad

poprawą infrastruktury turystycznej, a także ponowienie działań informacyjnych o Drodze św. Jakuba wśród mieszkańców gmin, przez które przebiega szlak. Bardzo ważne w tym zakresie są warsztaty, prelekcje, wykłady i wystawy na temat „najpiękniejszej drogi świata”, jak popularnie nazywana jest Droga św. Jakuba. W dalszym rozwoju szlaku konieczna jest także praca edukacyjna wśród dzieci i młodzieży oraz aktywizacja interesariuszy szlaku. Do popularyzacji Małopolskiej Drogi św. Jakuba w lokalnych społecznościach przyczynić się może organizacja weekendowych pielgrzymek, wędrowek, rajdów szlakiem (Mróz F., Mróz Ł., 2013, s. 283–284), a także organizacja eventów o tematyce związanej z *Camino de Santiago* i kultem św. Jakuba (np. „Biesiady Jakubowe”, „Jarmarki Jakubowe”, „Festyny Jakubowe”, „Regionalne Złoty Jakubów”). Przy realizacji nowych projektów należy pamiętać, że Małopolska Droga św. Jakuba jest przede wszystkim szlakiem pielgrzymkowym, szlakiem, na którym „umiera stary człowiek, a rodzi się nowy człowiek”.

Literatura/References

- Cerkaski, T. (2012). Wyniki analizy potencjału turystyczno-kulturowego Wielkopolskiej Drogi Świętego Jakuba. *Turystyka kulturowa. Czasopismo naukowe*, 6(2012), 58–78.
- Duda, T. (2014). Waloryzacja i analiza potencjału turystyczno-kulturowego zachodniopomorskiej części Pomorskiej Drogi Świętego Jakuba, *Turystyka kulturowa. Czasopismo naukowe*, 12(2014), 71–97.
- Leszczycki, S. (1937a). Podhale, jako region uzdrowiskowy. Rozważania z geografii turystyki, *Prace Studium Turystyki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 1(1937).
- Leszczycki, S. (1937b). Zagadnienia geografii turystyki, *Komunikaty Studium Turystyki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 2(1937).
- Hodorowicz, I., Mróz, F. (2008). Małopolska Droga św. Jakuba (odcinek Sandomierz – Pałecznicza – Więclawice Stare – Kraków). W: Jackowski A., Mróz F., Hodorowicz I. (red.), *Drogi św. Jakuba w Polsce – stan badań i organizacja*. Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy”, 79–93.
- Łęcki, W. (red.) (2005). *Kanon Krajoznawczy Polski*. Warszawa: Wydawnictwo PTTK „Kraj” Sp. z o.o.
- Łygas, M., Grdeń, W., Winiarski, M. (2010). *Małopolska Droga św. Jakuba. Przewodnik*. Piastów: Oficyna Wydawnicza „Rewasz”.
- Mikos von Rohrscheidt, A. (2010). *Regionalne szlaki tematyczne. Idea, potencjał, organizacja*. Kraków: Wydawnictwo „PROKSENIA”.
- Mróz, F. (2014). Małopolska Droga św. Jakuba – geneza, rozwój, nowe wyzwania i perspektywy rozwoju. *Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*, 47(2014), 22–31.
- Mróz, F. (2014). Droga św. Jakuba w Polsce. Kalendarium wydarzeń: sierpień 2013 r. – grudzień 2014 r. W: A. Jackowski, F. Mróz (red.), *Święci i błogosławieni na Drodze św. Jakuba – w 800. rocznicę pielgrzymki św. Franciszka z Asyżu do Santiago de Compostela*, Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy”, 419–439.
- Mróz, F. (2016). Pielgrzymowanie polskimi odcinkami Drogi św. Jakuba na początku XXI wieku. W: P. Roszak, W. Rozynkowski (red.), *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 3. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, 177–202.

- Mróz, F. (2017). How has Camino developed? Geographical and Historical Factors behind the Creation and Development of the Way of St. James in Poland. W: E. Alarcón, P. Roszak (red.), *The Way of St. James: Renewing Insights*. Navarra: Ediciones Universidad de Navarra, 59–80.
- Mróz, F., Mróz, Ł. (2013). 5000 km polskich odcinków Drogi św. Jakuba. To nadal początek drogi? W: A. Jackowski, F. Mróz, Ł. Mróz (red.), *1200 lat pielgrzymek do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela*. Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy”, 277–295.
- Mróz, Ł. (2016). Geneza, funkcjonowanie i perspektywy rozwoju Drogi św. Jakuba w Polsce (praca doktorska pod kierunkiem E. Bilskiej-Wodeckiej) mps, Kraków: Archiwum Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.
- Witkowska, A. (2002). Wezwania św. Jakuba Większego Apostoła w diecezji krakowskiej w średniowieczu. W: R. Knapiński (red.), *Kult św. Jakuba Większego Apostoła w Europie Środkowo-Wschodniej*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 107–123.
- Wyrwa, A.M. (2009). *Święty Jakub Apostoł. Malakologiczne i historyczne ślady peregrynacji z ziem polskich do Santiago de Compostela*. Lednica–Poznań.
- Wyrzykowski, J. (2010). Potencjał turystyczny w ujęciu geograficznym. W: B. Meyer (red.), *Potencjał turystyczny. Zagadnienia przestrzenne*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 33–42.
- Zimny, U. (2009). *Małopolska Droga św. Jakuba. Sandomierz – Kraków. Przewodnik Pielgrzymia*. Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy”.

Netografia

- <http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/rejestry-muzeow.php> [dostęp 25 października 2017]
- https://www.nid.pl/pl/Dla_wlasciocieli_i_zarzadcow/dla-samorzadow/parki-kulturowe/index.php?sphrase_id=42017 [dostęp 25 października 2017]
- <http://www.ptsm.org.pl/> [dostęp 25 października 2017]
- <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001260/U/D20171260Lj.pdf> (*Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 roku Prawo o ruchu drogowym*) [dostęp 25 października 2017]
- <https://turystyka.gov.pl/cwoh/index> [dostęp 25 października 2017]

Notka biograficzna o autorze: urodzony w 1975 roku w Przeworsku, geograf społeczno-ekonomiczny, pracownik naukowo-dydaktyczny (adiunkt) w Zakładzie Turystyki i Badań Regionalnych Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Wykładowca w Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie. Konsultor w Radzie ds. Migracji, Turystyki i Pielgrzymek Konferencji Episkopatu Polski. Członek Archicofradia Universal del Apóstol Santiago. Instruktor Krajoznawstwa Polski. Obecnie jego zainteresowania badawcze koncentrują się m.in. wokół zagadnień związanych z pielgrzymowaniem, turystyką religijną i turystyką kulturową w Polsce, genezą i funkcjonowaniem ośrodków pielgrzymkowych w Europie, a także europejskimi szlakami kulturowymi z szczególnym uwzględnieniem *Camino de Santiago* – Drogi św. Jakuba. Jest autorem ponad 90 publikacji naukowych i ponad 50 publikacji popularno-naukowych z tego zakresu, a także redaktorem 13 prac zbiorowych. Od 2008 roku jest współorganizatorem corocznych międzynarodowych konferencji naukowych poświęconych problematyce historii i funkcjonowania Drogi św. Jakuba w Europie. Interesuje się krajoznawstwem, fotografią i sportem.

Biographical note of author: Socio-economic geographer born in 1975 in Przeworsk, an academic (Assistant Professor) at the Department of Tourism and Regional Research of the Institute of Geography at the Pedagogical University of Cracow. Lecturer at the Pontifical University of John Paul II in Cracow. Consultant in the Migration, Tourism and Pilgrimage Council of the Polish Episcopal Conference. Member of Archicofradía Universal del Apóstol Santiago. Instructor of Polish cultural and regional studies. His present research interests are concentrated on, for example, issues related to pilgrimages, religious and cultural tourism in Poland, origins and functioning of pilgrimage centres in Europe, and European cultural routes, especially *Camino de Santiago* – the Way of St. James. He is the author of more than 90 scientific publications and more than 50 popular science publications from this field as well as an editor of 13 collaborative publications. Since 2008, he has been the co-organiser of annual international scientific conferences devoted to the history and functioning of the Way of St. James in Europe. He is interested in cultural and regional studies, photography and sports.

Adres/address:

Franciszek Mróz
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Instytut Geografii
Zakład Turystyki i Badań Regionalnych
ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, Polska
e-mail: fmroz@up.krakow.pl